

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

7^E JAARGANG

WOENSDAG 30 AUGUSTUS 1922

No. 348

INHOUD

	Blz.
NEDERLANDSCH-INDISCHE FORENSEN I door <i>Prof. Mr. Ant. van Gijn</i>	752
De Nederlandsche Akkerbouw, vóór, gedurende en na den Oorlog I door <i>S. W. de Clercq</i>	753
Rijksgebouwen door <i>J. C. E. Baron van Lynden</i>	755
Duitsche Economische Vraagstukken door <i>Dr. Kurt Singer</i>	756
Londensche Correspondentie	758
AANTEKENINGEN:	
De Indische financiën	759
De economische toestand in Indië in 1921	759
De economische gesteldheid van Tsjecho-slowakije II ..	760
Stand der cultures en uitvoer gedurende het tweede kwartaal 1922, in Suriname	762
OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN	762
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	763—769
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*Assistent-Redacteur voor het weekblad: *D. J. Wansink.*Secretariaat: *Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam.*Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*Telefoon Nr. 3000. Postchèque- en girorekening
Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

29 AUGUSTUS 1922.

De geldmarkt blijft onveranderd zeer ruim. Disconto's vinden grif plaatsing en worden tegen een rente van 2¼ tot 2½ pCt. afgedaan. De omzetten op de prolongatiemarkt blijven onbeteekenend; de notering was gisteren 2½ pCt. Het aanbod van „call” blijft aanzienlijk; de rentevoet hiervoor varieert van 1¼ tot 2 pCt.

De wijzigingen op de balans van De Nederlandsche Bank zijn deze week niet van groote beteekenis. De post „Binnenlandsche Wissels” daalde verder met ca. f 3 mill., waarvan f 1 mill. komt voor rekening van afgelost schatkistpapier; aan rechtstreeks geplaatste schatkistpromessen is thans f 34 mill. in portefeuille. De beleeningen vertoonen een kleine stijging van f 98,5 mill. tot f 99,8 mill., zulks ten gevolge van een geringe toename der bij Bijbank en Agentschappen op onderpand van effecten loopende posten.

„Papier op het Buitenland” daalde van f 81,8 mill. tot f 74,4 mill.; naar mag worden verondersteld, heeft de Bank deze week een gedeelte der wissels, waarin de regeeringsdollars tijdelijk door haar zijn belegd,

laten afloopen, ten einde de beschikking over saldi te verkrijgen. Dit vermoeden vindt steun in het feit, dat de Diverse Rekeningen onder het Actief een stijging van omstreeks f 1,5 mill. vertoonen; slechts een gedeelte der aldus vrijgekomen dollars zoude dan door de Bank zijn afgegeven.

De voorraad Munt en Muntmateriaal steeg deze week ongeveer 1½ ton, waarschijnlijk ten gevolge van het inhouden der aangeboden rijksdaalders.

Het bedrag der in omloop zijnde bankbiljetten steeg van f 958,1 mill. tot f 960,3 mill.; de rekening-courant saldi daalden met ruim f 9 mill. Het beschikbaar metaalsaldo verminderde van f 41,5 mill. tot f 32,3 mill.

De in het voorgaand overzicht vermelde verbetering van den Markenkoers heeft niet stand kunnen houden. Dinsdag bleek het aanbod weder aanzienlijk te zijn. De teruggang — gestimuleerd door politieke berichten — bleef onverminderd aanhouden; op den laatsten dag van de week werd voor 10½ gedaan. Hierop volgde een kleine verbetering tot 17, welke hausse wel haar ontstaan zal te danken hebben aan het aanbod van vreemde wissels in Duitschland. Dit offreeren van wissels vindt zijn oorzaak eerstens in het feit, dat in de wilde hausse der laatste dagen daar te lande oorspronkelijk bedoelde aankopen aanzienlijk zijn overschreden en het te veel gekochte weder moest worden gerealiseerd. Ten tweede worden de bezitters van vreemde deviezen in Duitschland, naar gezegd wordt door de banken geforceerd tot verkoop over te gaan, ten einde hunne schulden bij de banken af te lossen, waarop, door het schaarsche geld, door vele instellingen wordt aangedrongen. Mocht dit zoo verder voortgaan, dan zou dit, gezien het aanzienlijke bezit van vreemd geld in Deutsche handen, wel een tijdelijk gunstigen invloed op den Markenkoers kunnen uitoefenen. Het slot kwam op 15½. Ook de francdeviezen ondervonden weder den invloed van den Markenkoers.

Tsjecho-Kronen blijven zeer gezocht; de koers kwam op 9,75, doch liep op 9,45 terug.

De markt had een levendig aanzien.

Op de termijnmarkt waren £ flink aangeboden en wel met een agio van 1¼ cent per maand. Ook wordt nog steeds voor Marken op levering plaatsing gezocht. Door de daling van den koers komt het disagio van ¾ à ½ cent per maand, uit op een rente van welhaast 80 à 90 pCt. p. a.

LONDEN, 26 AUGUSTUS 1922.

Op Maandag en Dinsdag was de geldmarkt voldoende ruim voorzien om de op die dagen vervallende voorschotten bij de Bank of England te kunnen aflossen. Daggeld deed $1\frac{1}{2}$ —2 pCt. Op Woensdag echter bleken de fondsen uitgeput en de markt was zoodoende genoopt een gedeelte van de op dien dag vervallende opnamen bij de Bank of England voor een week te hernieuwen. Daggeld $2\frac{1}{2}$ —3 pCt. Op Donderdag was de positie weder iets gemakkelijker en kon het aan de Bank verschuldigde bedrag worden terugbetaald. Op het einde van de week noteerde daggeld $1\frac{1}{2}$ —2 pCt. 7 d. geld bleef op $1\frac{1}{2}$ pCt.

De disconto-markt onderging overeenkomstige fluctuaties. Op Dinsdag werd het aanbod van Treasury Bills, die tegen $2\frac{1}{4}$ pCt. „on tap” waren, ingetrokken, waarop 3-mnds. bankaccepten tot $2\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{8}$ pCt. vielen, om vervolgens weder tot $2\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt. op te loopen, 2- en 4-mnds. accepten deden $2\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt. en 6-mnds. $2\frac{1}{2}$ — $\frac{9}{16}$ pCt.

NEDERLANDSCH-INDISCHE FORENSEN.

I.

Door den Ondernemersraad van Nederlandsch-Indië is eene Nota gepubliceerd over de Inkomstenbelasting, de Extrawinstbelasting en de Overwinstbelasting van Naamlooze Vennootschappen, de Productenbelastingen en de Uitvoerrechten op producten van Ondernemingen.¹⁾ Het stuk is van de hand van den heer Mr. Treub, die, blijkens de aan de Nota voorafgaande verklaring van het Bestuur van den Raad, daarin de in de vergadering tot uiting gekomen meeningen en bezwaren, alsmede de verzamelde gegevens heeft verwerkt.

Het stuk, zoo zegt de bedoelde bestuursverklaring, „drukt derhalve niet slechts de persoonlijke meening van den voorzitter uit, maar het geeft het oordeel weer van den Ondernemersraad in zijn geheel”.

Men zoude intusschen verkeerd doen, als men meende dat Mr. Treub slechts de rapporteur is geweest, die de meening van den Ondernemersraad in zijn geheel en daarmee ook die van hemzelf weegaf. Het feit, dat hij de Nota ondertekende doch niet de verklaring, waarmede de Raad, waarvan hij voorzitter is (deze verklaring is ondertekend door den ondervoorzitter en het gedelegeerd lid van het Algemeen Bestuur) wijst erop, dat, al moge dan de schrijver gelet hebben op de meeningen (die wel niet alle onderling geheel conform zullen zijn geweest), in de vergaderingen van den Raad geuit, de Nota toch iets anders is dan een rapport, veeleer een stuk door Mr. Treub op eigen verantwoordelijkheid opgemaakt en waarmede de geheele Raad zich later verenigde.

De Nota verraadt dan ook geheel de algemeen bekende wijze, waarop Mr. Treub dergelijke zaken behandelt. Niet slechts — wat vanzelf spreekt — door inhoud, opzet en stijl, die alle voortreffelijk zijn, doch ook door de aanwezigheid van een ietwat luchtig daarheen geworpen gedachte, die op het allereerste gezicht bekorning, vooral voor leeken, niet zal missen, maar die bij nadere beschouwing den toets der critiek moeilijk kan doorstaan; ik heb hier het oog op den inval, dat Nederlanders, die tantièmes of dividenden genieten uit vennootschappen, welke in Indië werken, eigenlijk Ned.-Indische forenzen zijn, gelijk de man, die in Baarn woont en in Amsterdam zijn zaak heeft, een Amsterdamsch forens pleegt te worden genoemd.

Ofschoon Mr. Treub reeds zoover is gegaan om globaal uit te rekenen, hoeveel Indië bij aanvaarding van

¹⁾ [Wij hopen nog gelegenheid te hebben, op deze nota terug te komen. — Red.]

het denkbeeld zoo ongeveer daaraan voor zijn schatkist ten koste van de Nederlandsche zoude kunnen ontleenen, is de gedachte zelf in de Nota nog niet buiten de grenzen van het vage gekomen. In de toelichting daarvan wordt op twee gedachten gehinkt. Nu eens denkt men bij de lezing aan de financieele verhouding tusschen het Moederland en zijn kolonie, waarbij dan het eerste, als zijnde, bij alle financieele onafhankelijkheid van de tweede, toch feitelijk de voogd van deze tweede, als goed voogd aan de pupil niets mag onthouden wat haar in billijkheid toekomt. Dan weer denkt men aan twee geheel gelijk gerechtigde publieke lichamen gelijk de gemeenten, die door een boven haar staand publiek lichaam van hooger rang gedwongen worden niet te zeer op elkanders kosten te leven, omdat een hooger belang dan het hare — nl. het algemeen landsbelang — eischt, dat ze beide haar taak goed volbrengen kunnen.

Gaan wij het betoog na, dat maar even twee bladzijden beslaat, afgezien dan van eene bladzijde, die aan de reeds genoemde becijfering gewijd is.

Mr. Treub begint met te herinneren aan zijn betoog elders in de Nota (blz. 28 en 29), dat het niet juist is, dat Indië door de uitheemsche ondernemingen wordt gedraineerd. Op die bladzijden betoogt hij terecht, dat het nationaal vermogen door de afvloeiing van dividenden niet wordt aangetast en het nationaal inkomen er niet door wordt verkleind en dat die afstroming alleen de verhooging van het inkomen als gevolg van de medewerking van uitheemsch kapitaal minder groot maakt, dan ze zonder die onvermijdelijke „Begleiterscheinung” zijn zou. De schrijver gebruikt echter nu hij op de zaak in ander verband terugkomt, een ander argument, t.w.: „dat er in den loop van deze eeuw méér kapitaal naar Indië is gestroomd, dan er in den vorm van dividenden en tantièmes uitging”.¹⁾ „Dit belet echter niet”, zoo zegt hij verder, „dat er jaarlijks een groot deel van het inkomen uit het land verdwijnt, al komt het dan als kapitaal terug.” En dit moge dan voor de Indische maatschappij er niet veel toe doen, voor de schatkist brengt het een belangrijk nadeel mede.

Het komt mij voor, dat Mr. Treub hier zelf in de fout vervalt, die hij op blz. 28 en 29 bestreed. Zeker het is onplezierig voor Indië — doch dan zoowel voor de Indische maatschappij als voor den Indischen fiscus, — dat de Indische ingezetenen zelf niet rijk genoeg zijn om al het kapitaal te verstrekken voor de ontwikkeling der hulpbronnen en dat zulks medebrengt, dat Indië dit kapitaal als het ware leenen moet van uitheemsche kapitalisten, die voor dien kapitaalsdienst een belooning eischen in den vorm van dividend of obligatierente. Maar, als men daarom zegt, dat de fiscus (en dan ook de maatschappij) nadeel lijdt door het wegstromen van een deel van de opbrengst der productie, dan ziet men, dat wat in werkelijkheid eenvoudig voortvloeit uit het niet-rijk-zijn, van de ingezetenen zelf, aan voor een gevolg van dat, wat dit niet-rijk-zijn, gelukkigerwijze, komt verhelpen, zij het dan met de noodzakelijke Begleiterscheinung, dat de helpers voor hun dienst beloond moeten worden. Als men ten slotte en m.i. volkomen terecht concludeert, dat de Indische maatschappij van de hulp van het uitheemsche kapitaal, toch in elk geval nog sterk profiteert, dan geldt dat ook voor den fiscus; al zoude die er natuurlijk nog beter aan toe zijn, als de uitheemsche kapitaalhelp niet noodig was, of bijv. alleen noodig ware, omdat de rijke ingezetenen van Indië op hun beurt hun kapitalen liever in

¹⁾ Deze zin is wat erg elliptisch. „Meer kapitaal toegestroomd dan er (d.i. kapitaal) in den vorm van dividend uitging”. Eerst wordt hier „kapitaal” gebruikt in tegenstelling van dividend en dan als iets dat den vorm kan aannemen van dividend. Bedoeld zal wel zijn: meer goederen (rijkdom) in den vorm van kapitaal toegestroomd dan er goederen (rijkdom) in den vorm van dividend uitgingen.

China productief maakten. Mr. Treub zegt dat er „inkomen” uitgaat; dit is niet juist, als men wat een ingezetene van Holland of Amerika als loon voor zijn kapitaalsdienst ontvangt — zooals men m.i. behoort te doen — beschouwt als Hollandsch of Amerikaansch vermogensinkomen, niet als Indisch inkomen. (Er gaat slechts een deel van de „opbrengst” uit Indië. Stel dat ik, wijl zelf niets bezittende, met f.100.000,— geleend kapitaal werk, en daarmee een opbrengst van f.10.000,— maak, waarvan ik f.5.000,— aan mijn geldschietter moet afstaan; zou ik dan kunnen klagen, dat een deel van mijn inkomen wegvloede? en zeggen, dat ik door dat wegvloeiën benadeeld wordt? En zoude, als mijn geldschietter een buitenlander was, de Nederlandsche fiscus kunnen zeggen, door mijn rente-betalen benadeeld te worden (een en ander, als ik, zonder kapitaal werkende, maar f.3000 inkomen kon maken)? Immers neen!

De Indische schatkist moet door belastingen bij de bron zorgen, dat zij de niet-ingezetenen, die hun kapitaal in Indië beter rendearend blijken te kunnen maken dan elders, behoorlijk betalen laat voor de diensten van het Gouvernement, die hun zulks mogelijk maken. Maar méér vragen, ook een deel van het netto-inkomen van den buitenlander vragen, ware af te raden. Ook Mr. Treub zelf is van die meening, zoo vaak het gaat om niet-ingezetenen, die geen Nederlanders zijn. Engelschen en Amerikanen zoude hij niet noemens willen treffen in het inkomen, zooals zij dat uit hun beleggingen in Indië thuis krijgen, omdat „zij ook te rekenen hebben met de belastingen, die ze in eigen land hebben te betalen”. Maar geldt dat dan niet voor Nederlanders? De Schr. meent van niet, want hij laat volgen: Met de dividenden en tantièmes, die naar Nederland gaan, staat het er anders voor. Deze worden hier (in Nederland) opgenomen in het inkomen der rechthebbenden en ten behoeve van de Nederl. schatkist aangeslagen in de Inkomstenbelasting”. Geldt echter datzelfde niet van de dividenden enz. door Amerikanen en Engelschen genoten? Worden ook die niet daar (in Amerika enz.) opgenomen in het inkomen der rechthebbenden en ten behoeve van de Amerikaansche enz. schatkist in de inkomstenbelasting aangeslagen? Ik zie geen verschil.

Vervolgens wordt betoogd, dat het een averechtsche politiek zoude zijn, om uit Indië stammende inkomendeelen hier te lande nogeens aan een speciale belasting te onderwerpen, omdat vooral de grootere inkomens hier al voldoende belast zijn.¹⁾ „Maar een andere vraag is”, zoo lezen wij woordelijk, „of het eigenlijk wel aangaat, dat de Nederlandsche schatkist de inkomstenbelasting van de hierbedoelde inkomendeelen geheel voor zich behoudt”.

Het wil mij voorkomen, dat, moest die vraag ontkenkend beantwoord worden, de Nederlandsche fiscus het zoude moeten betreuren, zoo vaak de ingezetenen hun vermogen in Indische ondernemingen belegden. In binnenlandsche of Amerikaansche, Fransche, Engelsche, Argentijnsche of welke andere ondernemingen ook belegd, altijd zoude het Rijk kunnen heffen van het volle vermogen en van het volle inkomen uit dat vermogen, doch werd het vermogen belegd in Nederl.-Indische ondernemingen, dan zoude het vermogen zelf en het inkomen daaruit voor de helft (of een ander deel) aan de moederlandsche belastingen ontgaan! Voor Indië zoude het daarentegen een spoorslag worden om, waar het maar eenigen invloed daarop kon uitoefenen, de ondernemingen met hollandsch geld te doen financieren, omdat ze dan een extra-bron van belastingen zouden zijn, door hetgeen Nederlandsche ingezetenen dan nog aan inkomsten- en vermogensbelasting, in eigen land uitgespaard, zouden moeten bijdragen aan de Indische kas.

¹⁾ Waartoe dit betoog begrijp ik niet; waarom zoude het Moederland nogeens extra heffen waar het er juist om gaat dat het Moederland minder zou heffen om Indië de gelegenheid te geven ook zijn deel te nemen.

Men kan van meening zijn, dat elk moederland den duren plicht heeft er zich van te onthouden koloniale inkomsten voor moederlandsche belangen te gebruiken en toch tevens van meening zijn, dat het averechtsche politiek zoude zijn een deel van de moederlandsche draagkracht aan de kolonie, ter belasting harerzijds, af te staan.

ANT. VAN GIJN.

(Slot volgt.)

DE NEDERLANDSCHE AKKERBOUW, VOOR, GEDURENDE EN NA DEN OORLOG.

I.

Landbouw (in den ruimsten zin van het woord: dus akkerbouw, veeteelt, tuinbouw en boschbouw) is voor Nederland van de allereerste beteekenis. In 1911 vonden circa 620.000 personen in den landbouw hun bestaan; $\frac{1}{3}$ van alle arbeiders is in ons land in den landbouw werkzaam. Onze nijverheid berust voor een groot deel op verwerking van landbouw-voortbrengselen. Wij behoeven daartoe slechts te noemen: suikerfabrieken, aardappelmeel- en stroocartonfabrieken, zuivelfabrieken, slachterijen, inmakerijen, drogerijen, conserven-, gist- en spiritusfabrieken, brouwerijen, jeneverstokerijen enz. enz., om nog te zwijgen van die, welke van boschbouw en kolonialen landbouw afhangen. Wij wijzen daarnaast op de beteekenis van den landbouw zelf en van de erdoor gevoede nijverheid, voor onzen handel en scheepvaart.

Uit dit alles blijkt, dat een krachtige, gezonde landbouw een levensbelang is voor ons land.

Door alle tijden heen vinden wij bij economen en staatslieden trouwens de erkenning, dat een welvarend platteland de ruggegraat vormt van den Staat, of zooals het in een Amerikaansch geschrift wordt uitgedrukt: „of the basic industries agriculture is fundamentally important.” Wij willen trachten in de volgende beschouwingen in groote trekken het beeld te schetsen van onzen akkerbouw vóór, gedurende en na den oorlog, om daaruit af te leiden, welke de vooruitzichten zijn.

a. De toestand vóór den oorlog.

De Nederlandsche akkerbouw vertoont een verschillend karakter in elk der 3 hoofdgebieden, waarin hij wordt uitgeoefend. In het zeekeleigebied (deels ook op de rivierklei) worden allerlei soorten van landbouwgewassen verbouwd: gramen, suikerbieten, aardappelen, erwten, boonen, vlas, uien, enz. De veehouderij — hier meer, daar minder uitgebreid — speelt er over 't algemeen een ondergeschikte rol. In verband daarmee worden de voortbrengselen van het bouwland meerendeels op de markt verkocht.

Op de zandgronden is de veehouderij (rundvee, varkens, kippen) van veel grooter beteekenis; bijna alles wat het bouwland voortbrengt dient tot verbruik in het eigen bedrijf; de zandboer vindt zijn inkomsten hoofdzakelijk in den verkoop van varkens, melk, boter en eieren.

In de veenkoloniën in het N.O. van ons land zijn aardappelen, rogge en haver de hoofdproducten; de veehouderij is er van geen beteekenis. De aardappelen gaan naar de aardappelmeelfabriek, het stroo naar de cartonfabriek, beide voor een niet onbelangrijk gedeelte coöperatieve ondernemingen.

De grootte der bedrijven bedraagt op de klei gemiddeld 25—50 H.A., op het zand 5—10 H.A., in de veenkoloniën als regel 20 HA.

De veenkoloniale grond is voor het verkrijgen van behoorlijke oogsten aangewezen op het gebruik van groote hoeveelheden hulpmeststoffen. Op de van nature arme zandgronden wordt eveneens veel kunstmest gebruikt, hoewel naar verhouding minder, omdat men daar tevens de beschikking heeft over den stalmeis van den uitgebreiden veestapel. De intensief gedreven veehouderij — in 't bijzonder de varkensmesterij — noopt daartegenover hier weer tot het aankopen van belangrijke hoeveelheden krachtvoeder. In het akkerbouwbedrijf op de vruchtbaardere klei-

gronden met zijn betrekkelijk kleinen veestapel zijn kunstmest- en krachtvoederaankoop van geringeren omvang. In de groote weide-gebieden — welke hier verder buiten bespreking blijven — worden daarentegen groote hoeveelheden krachtvoeder aangekocht.

Uit het hierboven in groote lijnen geschetste karakter van de Nederlandsche akkerbouwbedrijven valt dus af te leiden, dat zij handelsbedrijven zijn geworden, die voor den aankoop van hunne grondstoffen en voor den afzet hunner voortbrengselen goeddeels op het buitenland aangevozen zijn.

Uit de volgende cijfers blijkt duidelijk, welk een overwegende rol Nederland's bodemcultuur speelt in den in- en uitvoerhandel van 1913:

meer uit- dan ingevoerd:

levende dieren	ca. 165.000 stuks
dierlijke producten	135 miljoen KG.
karwijzaad	6½ „ „
vlas	32 „ „
aardappelen	360 „ „
aardappelmeel	79 „ „
hooi en stroo	49 „ „
stroocarton	150 „ „
suikerbieten	241 „ „
suiker	133 „ „
fruit, groenten en planten	240 „ „
bloembollen	23 „ „
boschbouwproducten	7 „ „

meer in- dan uitgevoerd:

meststoffen	535 „ „
voederkoeken en meel van oliehoudende zaden	244 „ „
granen, meel en peulvruchten	1975 „ „

(Hier is inbegrepen broodkoren enz. voor mensche-lijk voedsel; alleen reeds de invoersaldi van maïs, rogge, gerst en haver, welke in hoofdzaak voor dierlijk voedsel dienen, belopen te zamen 1270 miljoen KG.)

De waarde van onze uitgevoerde bodemproducten bedroeg vóór den oorlog ca. 400 miljoen gulden.

Nadat de landbouw zich tegen het einde der 19e eeuw geleidelijk hersteld had van de gevolgen van de crisis der tachtiger jaren volgde een tijdvak van betrekkelijke welvaart. De landbouwer stelt geen hooge eischen aan het leven en werkt hard, zoodat hij door zeer zuinig te leven in die periode langzaam aan vooruit kon komen. In geen enkel bedrijf schommelen de uitkomsten zoo zeer als in het met plant en dier werkende landbouwbedrijf, beheerscht door tal van factoren, waarop de leider weinig of geen invloed kan uitoefenen. Ongunstige jaren, waarin zelfs wel met verlies werd gewerkt, bleven dan ook in dit tijdvak niet uit. Maar dank zij meerdere ontwikkeling, toepassing van betere methoden, organisatie en coöperatie, dank zij ook onze handelspolitiek, welke onbelemmerden invoer van goedkope grondstoffen mogelijk maakte, kon onze landbouw zich snel uit zijn zeer achterlijken toestand opheffen en behoorden wij in technisch opzicht weldra tot de eersten. De gunstige ligging ten opzichte van Engeland en de Deutsche rijkverheidsgebieden met hun steeds toenemende vraag naar onze bodemvoortbrengselen, werkte krachtig mede om die ontwikkeling mogelijk te maken.

Wij spraken van een betrekkelijke welvaart en men make zich dan ook geen overdreven voorstelling van de bedrijfswinsten. De vrijhandelspolitiek van ons land, de snelle vooruitgang op landbouwgebied ook van andere Europeesche landen en van overzeesche gewesten met lage voortbrengingskosten, waarmede onze landbouw op de open markt moest concurreren, hielden de prijzen laag.

In 1913 was 47 pCt. van den bebouwd grond bij eigenaren in gebruik, 53 pCt. bij pachters. Zeker waren er tal van landheeren, die de belangen hunner pachters voldoende lieten wegen, doch de zeer mensche-lijke eigenschap gaarne zooveel mogelijk te willen hebben en daarbij te eenzijdig aan het eigen belang te denken, beheerschte een nog grooter aantal verpachters. Vandaar een steeds luider roepen om wettelijke verbe-

ring van den toestand der pachters; vandaar de instelling in enkele provincies van pachtcommissiën, welke helaas weinig invloed konden uitoefenen. Vandaar echter tevens dat — al kon het bij de toen stijgende conjunctuur niet geheel misloopen — bij de meeste pachters slechts van betrekkelijke welvaart kon gesproken worden.

Bij het meerendeel der eigenaar-gebruikers was de toestand niet veel beter. De crisis had velen tot den bedelstaf gebracht, de meeste boerderijen waren zwaar met hypotheekschuld belast en de toenemende bloei van het bedrijf in de jaren 1900—1914 beteekende daarom mog niet een groote welvaart van die landbevolking. Integendeel kon de kleine boer, in 't bijzonder de zandboer, zich zijn sober bestaan slechts verzekeren door met behulp van zijn gezin overdreven lange werkdagen te maken en een slavenleven te leiden, waarvoor ieder stedelijke arbeider ook toen reeds den meus zou hebben opgetrokken.

De ontginning van woeste gronden nam hand over hand toe, maar was over 't algemeen slechts loonend voorzover zij in 't klein, geleidelijk en zonder tewerkstelling van vreemde arbeidskrachten in eigen beheer werd aangepakt. Van de ontginningen op grootere schaal, waarvan trouwens een deel slechts als liefhebberij konden worden aangemerkt, kan veilig gezegd worden, dat zij als bedrijf geen voldoende winst (zoo niet verlies) opleverden. Ook hier een uiterlijke bloei zonder evenredige welvaart.

Bij de beoordeeling van een bepaalden tak van volkswelvaart in een zeker tijdperk, is niet zijn meer of minder bloeiende toestand, zijn uiterlijk beeld van het meeste belang. Van meer betekenis zijn vaak de onweegbare dingen, is de vraag, op welk ontwikkelings- en beschavingspeil zijn beoefenaren staan, hoe hunne onderlinge verhouding is en in welke mate het bedrijf zich mag verheugen in de waardeering en belangstelling van andere bevolkingsgroepen en van de overheid. Wij willen hieraan een korte beschouwing wijden, ten einde daardoor het begripen van den tegenwoordigen toestand en van onze verwachtingen voor de komende jaren te vergemakkelijken.

Het veelzijdiger bedrijf van den akkerbouwer brengt mee, dat hij dooreengomen een breederen blik en meer vakontwikkeling heeft dan de veehouder. Toch bestaan er ook onder de akkerbouwers in dit opzicht groote verschillen. De kleine boer moet den ganschen dag hard werken, ja, de zwaarste arbeid in het bedrijf is voor hem. Meestal kan hij de werkkraft van zijn kinderen niet missen en ontbreekt dezen de gelegenheid om zich na de verplichte schooljaren verder te ontwikkelen. De zware dagtaak laat niet toe dat men, anders dan bij hooge uitzondering, meedoet aan het vereenigingsleven, markten, keuringen en tentoonstellingen bezoekt. De wrijving van gedachten, de uitwisseling van inzichten en ervaringen is onvoldoende. Hoe grooter het bedrijf is, hoe meer de boer van uitsluitend werker tot leider wordt, hoe meer hij met vreemde arbeidskrachten werkt; hij is niets minder gebonden en komt meer met vakgenooten in aanraking. Zijn meestal wat grootere draagkraft veroorlooft hem zijn kinderen verder te laten leeren en de kennis, welke deze opdoen, 't zij op landbouwscholen, 't zij op andere onderwijsinrichtingen, werkt weer bevruchtend op den huiselijken kring. En zoo gaven dan ook voornamelijk de kleistreken en de veenkoloniën in de laatste decennien een verblijdend beeld te zien van toenemende ontwikkeling en kon in ons geheele land gesproken worden van een groeiend vereenigingsleven met een toenemenden drang naar coöperatie (slechts enkele streken bleven op dit gebied betreurenswaardig ten achter).

Evenwel, deze ontwikkeling was over 't algemeen niet anders dan een zuiver technische, waarbij de sociaal-economische zeer ver ten achter bleef. En dan, onze plattelandsbevolking die — ondanks de verbetering der verkeersmiddelen — afgezonderd woont, behield wel langer dan de stedelingen verschillende oud-

vaderlandsche deugden, maar vertoont daardoor ook enkele minder gelukkige Nederlandsche eigenschappen in sterke mate. Kortzichtig vasthouden aan persoonlijke opvattingen, het vermeend eigenbelang niet ondergeschikt willen maken aan het algemeen belang, gemis aan offervaardigheid voor de eigen zaak en bovenal het mengen van godsdienstige en politieke verschillen in vakbelangen, deze eigenschappen maakten het uiterlijk bloeiende vereenigingsleven innerlijk verdeeld en krachteloos, oplevend zoodra er eenig geldelijk voordeel te behalen viel, tanend zoodra dit ontbrak.

En welke plaats nam de landbouw in de belangstelling van de overheid in? Hoe verhieldden zich de overige bevolkingsgroepen tot onze bodemcultuur?

Op de laatste vraag kan helaas het antwoord kort zijn: met een volkomen gemis aan begrip van zijn betekenis en afwezigheid van belangstelling. Zonder op dit verschijnsel dieper in te gaan, willen wij er toch op wijzen, hoe in geheel Westelijk Europa de zich snel ontwikkelende nijverheid allerwege het leeuwendel der publieke belangstelling tot zich trok. In ons land, met zijn op de spits gedreven partij-politiek, kwam daarbij, dat slechts die groepen gehoor vonden, die de groote trom roerden en die politieke invloed konden oefenen door politiek gewin te beloven aan partijen en partijleiders. Niet in staat tot de zelfbewuste daad — wellicht ongewenscht — maar in elk geval van innerlijke kracht blijk gevend, om zich te vereenigen in één machtige, politiek kleurloze vakorganisatie, die door haar ledental en betekenis de behartiging der landbouwbelangen had weten af te dwingen, zelf te blind verpolitiekt en door partijleuzen bevangen om zich in den boezem van eigen politieke partij den haar toekomenden invloed te verzekeren, bleef de plattelandsbevolking gewillig aan den leiband loopen van de meestal uit de steden voortgekomen partijleiders. De gevolgen bleven niet uit; politiek, pers, noch volksvertegenwoordiging toonden belangstelling voor de landbouwbelangen. Aan onze agrarische wetgeving ontbreekt alles en wat nog op dit gebied in de laatste 20 jaren tot stand is gekomen, buiten het onderwijs en de voorlichtingsdienst, vindt zijn grond in de gezondheidsbescherming van mensch, dier en plant of in het tegengaan van oneerlijke handelspraktijken. Het is kleingood, op zichzelf zeker nuttig, maar waarin de groote lijn ontbreekt, die bewijst, hoe de wetgever beseft, dat de welvaart van den Staat in laatsten aanleg berust op de welvaart van den landbouw. En ook hier zijn het te veel de uitsluitend stoffelijke belangen, is het de techniek, waaraan men aandacht schonk.

Wij hebben ons opzettelijk wat langer beziggehouden met dezen terugblik, omdat slechts daardoor mogelijk is goed te begrijpen, welke invloeden de oorlog en de tegenwoordige crisis op het bedrijf uitoefenden. En zoo hebben wij dan in groote trekken dit beeld voor ons: het akkerbouwbedrijf is de schokken van den vorigen crisis geleidelijk te boven gekomen; in technisch opzicht en uiterlijk bloeiend, heerscht er een betrekkelijke welvaart. Vakvereenigingen en coöperaties missen innerlijke kracht, omdat den boerenstand, ondanks zijn toegenomen vakkenmis, sociaal-economisch inzicht en saamhorigheidsgevoel ontbreken. De landbouw staat vrijwel op zichzelf en heeft niet de belangstelling van de overige bevolkingsgroepen, van pers en van volksvertegenwoordiging.

Bloemendaal.

S. W. DE CLERCO.

RIJKSGEBOUWEN.

Door de snel toenemende Staatsbemoeienis, door de steeds uitgebreider eischen, welke aan het postbedrijf, het onderwijs, het gevangeniswezen, de belastingdiensten enz. werden gesteld is het aantal en de omvang der Rijks- en door het Rijk gehuurde gebouwen in de laatste tientallen jaren geweldig gestegen en stelde de voorziening in de gebouwen-behoefte steeds hooger eischen aan de schatkist. Het denkbeeld om

tot zoo administratieve als technische centralisatie van de gebouwen-voorziening te geraken vond dan ook zijn oorsprong in financieele, of zoo men wil bezuinigings-overwegingen.

Doordat de voorziening in de behoefte aan huisvesting aan elk Departement voor de daaronder ressorteerende diensten was overgelaten kon reeds, zelfs bij aan die Departementen zuinig gevoerd beheer, niet worden vermeden, dat de totale beschikbare ruimte on-economisch werd verkregen en benut. Voegt men hierbij de wel zéér uiteenloopende opvattingen van „zuinigheid” en „ruimte-economie”¹⁾, welke bij verschillende Rijksdiensten heerschten, zoomede een vrij verwarde organisatie van de technische bouwdiensten, zoo moet het duidelijk zijn, dat reeds een simpel overzien van de ruimte-behoefte vanuit een centraal punt, doch zeker een beschikken over die ruimte van daaruit, zoomede de voorziening bij tekort, hetzij door koop, huur of stichting, tot zeer belangrijke besparing zal moeten leiden.²⁾

Tot een zoodanige centralisatie werd bij Koninklijk Besluit van 29 Juli j.l., besloten. Den Minister van Financiën werd, met ingang van 1 Augustus, opgedragen „de zorg voor de Rijksgebouwen hier te lande met dien verstande, dat deze opdracht, slechts betreft de bemoeienissen inzake koop, huur, stichting, verbouwing, onderhoud of eerste inrichting.”

Hierdoor is dus de toestand deze geworden, dat Financiën koopt, huurt, sticht enz., doch dat het Departement voor welks dienst het gebouw bestemd is, daarvoor de benodigde gelden aanvraagt en aan Financiën ter beschikking stelt. Financiën is de uitvoerder, het betrokken Departement de opdrachtgever.

Het spreekt vanzelf, dat niet tot uitvoering zal worden overgegaan dan nadat vaststaat, dat voorziening noodzakelijk is en het programma van eischen slechts het noodige bevat. Voorziening door het gebruik maken van nog beschikbare ruimte zal allereerst worden beproefd.

Daar een conflict tusschen opdrachtgever en uitvoerder niet ondenkbaar is zal, in zulk een geval, de Ministerraad de beslissing hebben. Een dergelijk conflict, hetzij over de noodzakelijkheid van eenige voorziening, hetzij over de te stellen eischen, kan zich thans evenzeer voordoen als wanneer met het nog gehandhaafde systeem der Departementale gebouwen-begrotingen zou worden gebroken en tot één gebouwen-begroting als onderdeel van Hoofdstuk VII B (Financiën) zou worden overgegaan. Dat dit laatste, waartoe het huidige systeem zeer wel den overgang kan vormen, ongetwijfeld belangrijke voordeelen zal bieden moge reeds blijken uit het zooveel helderder inzicht dat der Staten-Generaal uit zulk een begroting zal worden geboden, uit de juist in „zuiniger” tijden dan gemakkelijker te voeren gebouwen-politiek (bijvoorbeeld bij Hooger- en Middelbaar Onderwijs een noodzakelijkheid), zoomede uit de belangrijke comptabele vereenvoudiging, welke hiervan het gevolg zou zijn. Zulk eene regeling zou zich verder zeer goed aansluiten aan de bedrijfs-begrotingen van diverse Rijksdiensten en tot verdere eenheid en zuinigheid ongetwijfeld bijdragen. Het bezwaar van de aangetaste Ministerieele verantwoordelijkheid zal, door verdediging van de gebouwen-begroting door den Minister van Financiën bijgestaan door die ambtgenooten wier diensten van de aangevraagde gebouwen gebruik zullen maken, o.i. geëlimineerd worden.³⁾

¹⁾ Bij twee betrekkelijk eenvoudige administratieve diensten, werkende met meer dan 100 man, werd respectievelijk 2,3 en 15 M². netto kantoorruimte per man aangetroffen.

²⁾ De kosten van de gebouwenvoorziening in de vorige jaren zijn niet wel op te geven; ze bedroegen over 1921 waarschijnlijk ruim 20 millioen gulden.

³⁾ O.m. in Engeland bestaat zulk een gebouwen-begroo-

De in de nieuwe afdeling „Rijksgebouwen” van het Departement van Financiën gecentraliseerde administratieve gebouwen-dienst, thans dus belast met den aankoop, de inhuring, eerste inrichting enz. der benoedigde gebouwen beschikt allereerst over een opgave van de zich bij den Staat in eigendom of huur bevindende gebouwen en kan aan de hand daarvan eene oplossing zoeken — en eventueel ter plaatse uitwerken — waarbij zonder dat nieuwe ruimte wordt verkregen, aan de behoefte wordt voldaan. Tevens is die afdeling belast met de behandeling van alle zaken de Rijks- dan wel de particuliere bouwmeesters betreffende.

Daar nu de Rijksbouwmeesters¹⁾ eveneens met 1 Aug. j.l. onder den Minister van Financiën werden gesteld — waarmede de hierover genoemde „technische centralisatie” werd bedoeld — is de mogelijkheid geschapen om tot een unifome reorganisatie van deze diensten te geraken. De conclusies waartoe de „Commissie Beumer” zal blijken te zijn gekomen en welke, naar het heet, spoedig bekend zullen worden gemaakt zullen thans eventueel groter nut kunnen hebben nu daarvan niet slechts zal kunnen worden gebruik gemaakt voor de diensten der Landsgebouwen in het 1e en 2e district (waarover die Commissie te oordeelen had), doch voor alle technische bouwdiensten.

Mede in afwachting van die conclusies werd nog tot geenerlei technische reorganisatie besloten. Nu bovendien vrijwel alle nieuw-bouw werd stopgezet en de samenvoeging van alle technische bouwdiensten onder één Departement tot een natuurlijke vereenvoudiging voert waarbij gewijzigde districts-indeeling, gezamenlijke inkoop, keuring enz. zich als vanzelf opdringen en ook het personeelvraagstuk in één verband kan worden gezien, bestaat de gunstige gelegenheid om vraagstukken als bouw door particuliere architecten enz. rustig te bestudeeren.

Ongetwijfeld zal deze centralisatie ook den technischen diensten ten goede komen. Enkelen hunner mochten zich niet in een zeer gunstige reputatie verheugen, al mag worden betwijfeld, of zij aan het hen vaak ten laste gelegde alleen, ja zelfs in de eerste plaats, schuldig waren. Men bedenke toch dat zij — althans officieel — slechts zeer weinig invloed konden oefenen of het hun van de zijde van den aanstaaenden gebruiker voorgelegde program van eischen. Wie weet hoe reeds bij woningbouw, die eischen de uitvoering beheerschen en hoe incompetent de toekomstige bewoner meestal is zijn eischen behoorlijk te formuleeren en samen te voegen, zal moeten erkennen, dat bestudeering van die eischen, van den dienst van den gebruiker en althans invloed op het program den bouwmeester nimmer mogen worden ontzegd. Dat sommige dier bouwmeesters of van hunne ambtenaren de cultureele taak, welke de Staat toch bij zijn nieuwbouw ongetwijfeld heeft, te veel vooropstelden, of op „eigenaardige” wijze tot uiting brachten, moge worden erkend; belangrijk zal het zijn en bij hen en bij hunne opdrachtgevers meer en meer de mentaliteit te kweeken, welke past bij de zeer ongunstige economische omstandigheden van dezen tijd.

Het allergrootste belang dan ook van de thans tot stand gekomen centralisatie ligt wel hierin, dat deze zich bij Financiën heeft voltrokken. Het financieel kunnen zal daardoor de gebouwen-voorziening vóór alles beheerschen. Ook dit stempelt den nieuwen maatregel niet slechts tot een belangrijke bezuiniging, doch tevens tot een verderen stap in de richting van „efficiency” bij den Staat.

J. C. E. v. LYNDEN.

ting. Het „department of works and public buildings”, aldaar met de gebouwenvoorziening belast, ressorteert onder de „Treasury”.

¹⁾ Landsgebouwen 1e en 2e district, Justitie, Onderwijs, Marine.

DUITSCH E ECONOMISCHE VRAAGSTUKKEN.

In deze weken over den toestand van het Duitse economische leven schrijven is niet veel gemakkelijker dan om gedurende een aardbeving driehoeksmetingen te verrichten. De crisis dreigt tot een catastrofe te worden, het uitzicht der dingen verandert van uur tot uur, de statistieken geven slechts weinig opheldering en de balansen hebben sedert lang opgehouden een begrijpelijke en ondubbelzinnige taal te spreken. De mark is half Juli, vergeleken met den dollar, tot op ongeveer een honderdtwintigste en later tot op een tweehonderdste en minder gedaald. De groothandels-prijzen waren half Juli volgens de indexcijfers van het Statistische Reichsamt tot het honderdvoudige van het vredespeil gestegen; de door ditzelfde bureau berekende kosten voor levensonderhoud (behalve kleding en schoenwerk) waren vijftig maal zoo hoog als vóór den oorlog. Men vergeet echter niet, dat deze statistiek slechts de allermoodzakelijkste artikelen, en deze nog niet eens geheel en al, bevat. De kosten van een gewone huishouding zijn belangrijk hooger. Half Augustus bedroegen deze minstens honderd maal zoo veel als vóór den oorlog. Van de beteekenis van deze prijsrevolutie kan men zich eenigszins een begrip vormen, indien men bedenkt, dat in Januari van dit jaar de kosten van levensonderhoud volgens de officieele statistiek achttien maal zoo hoog, de groothandels-prijzen zeven en dertig maal zoo hoog en de dollarkoers zeven en veertig maal zoo hoog waren als vóór den oorlog.

Een goede statistiek voor de inkomens in vergelijking met die in 1914 ontbreekt. Men is dus op afzonderlijke gegevens en op zaakkundige ramingen aangewezen. Het meest slecht zijn er aan toe de renteniers en de overige bezitters van geldvoordringen met vaste rente; in Juli zagen zij hun koopkracht reeds op twee procent van die van vóór den oorlog gedaald, nu reeds op minder dan één procent. Zij, die een vrij beroep uitoefenen, zullen in de gunstiger gevallen hun inkomsten tot op het tien- tot vijftienvoud van den vredestand hebben kunnen vermeederen en in sommige gevallen tot het twintig- of dertigvoud. Zij allen hebben in deze laatste phase van steeds maar prijsverhoogingen slechts een geringe verhoging kunnen doorzetten. Anders staat het met de in vakbonden georganiseerde arbeiders. Het loon van een onderlegden metaalbewerker in Frankfurt a/M. bedroeg in Januari het achttienvoud, in April het drie-en-twintigvoud van het vredesloon. Men mag aannemen, dat in het begin van Juni reeds het zes-en-dertigvoud bereikt was. Het jaarloon van ongeoeffende werklieden in staatsdienst is in dezen tijd van 19.000 mark tot 51.000 mark verhoogd; het salaris van de mindere ambtenaren (klasse III) van 33.400 mark tot 70.400 mark. Deze groepen hebben dus eenigszins gelijken tred kunnen houden met de steeds toenemende duurte. Zoover zij ongehuwd zijn, hebben deze arbeiders hun levensstandaard, in vergelijking met vóór den oorlog, iets kunnen verbeteren; de gehuwden hebben des te harder te kampen. Maar ook hun wordt de toestand draaglijk gemaakt door de wetenschap, dat er geen werkloosheid heerscht. In sommige bedrijven heerscht, in tegendeel, een belangrijk tekort aan werklieden, zooals vooral in den kolennijlbouw.

In Januari kwamen nog op iedere 100 vacaturen bij de arbeidsbeurs 182 mannelijke en 97 vrouwelijke werkzoekenden voor, in Juni nog slechts 109 mannelijke en 91 vrouwelijke. Terwijl nog begin Maart 210.000 geheel werkloozen ondersteund werden, is dit getal in den zomer gedaald op 20.000. Van iedere 100 werklieden waren in Juni volgens een statistiek van het Reichsarbeitsblatt 66 werkzaam in zeer goed en goed loopende bedrijven, 23 in bevredigende en 10 in bedrijven, die nog slechts weinig werk hadden. Dit alles ziet er zeer goed uit, ten minste voorzover arbeiders en ondernemers in aanmerking komen en de middenstand vergeten wordt, die tot nu toe het bolwerk der intellectuele en politieke tradities van het

land is geweest. Maar ook wanneer men slechts let op hen, die in het bedrijfsleven arbeiden, is de economische bloei slechts schijnbaar.

De productie en de handel met het buitenland blijven stationnair. De cijfers der kolennijnen (zonder het Saargebied) zijn de volgende (in duizenden tonnen):

Januari	12.166	April	11.289
Februari	11.456	Mei	12.120
Maart	13.418	Juni	9.038

Hetzelfde geldt voor de cokes- en bruinkoolproductie. De kolennijvoer steeg van Januari tot Juni van 720 op 2.152 mill. KG., terwijl de vrije uitvoer van 1.820 op 1.334 mill. KG. daalde. Uit een uitvoersaldo van 1.100 mill. KG. in Januari was in Juni een uitvoersaldo van 8.200 mill. KG. geworden. De vermindering van den kolennijprijs in den loop van het halve jaar is niet in staat geweest, de verhooging der binnenlandsche productie te bevorderen. Men staat voor het verschijnsel, dat de mijnwerkers in andere industrieën arbeid gaan zoeken. De in Juni voltrokken verdeling van Opper-Silezië doet zich reeds in de cijfers van deze maand gevoelen. Ondertusschen worden de kolennijvorderingen van de Entente nog verhoogd. Er werd geleverd (in duizenden tonnen):

Januari	1.643	April	1.796
Februari	1.221	Mei	1.816
Maart	1.744	Juni	1.623

Ook de export blijft sedert maanden op eenzelfde peil. Van Januari tot Juni is de mark van een zes-en-veertigste op een zes-en-zeventigste gedaald. Volgens de leer der klassieken zou een dergelijke waardevermindering van de mark den invoer moeten verlammen en den uitvoer zeer moeten aanwakkeren. Het tegendeel is echter ingetreden. De uitvoercijfers vertoonen sedert het voorjaar een duidelijke neiging om te dalen, terwijl de invoercijfers sterk toenemen:

	Invoer.		Uitvoer.	
	mill. KG.	mill. Mrk.	mill. KG.	mill. Mrk.
Januari	4.620	12,8	4.060	14,5
Februari	2.960	12,0	3.500	14,5
Maart	5.280	22,9	4.300	21,3
April	5.780	28,3	4.360	23,0
Mei	7.620	32,4	4.180	27,2
Juni	8.060	34,4	3.760	30,3

Niettegenstaande de daling van de mark bedroeg de ingevoerde hoeveelheid in Juni twee derde van het overeenkomstige cijfer van het jaar 1913 (in Januari nog niet precies de helft). De uitgevoerde hoeveelheid was in Januari boven een derde; in Mei was zij onder een derde gedaald. Het beeld wordt nog wonderlijker, indien men zich herinnert, dat in Mei 1921, bij een mark gelijk aan 6,7 „Goudpfennig,” de invoer 3.060 mill. KG. bedroeg en in Juni 1922, bij een mark, gelijk aan 1,3 „Goudpfennig”, de invoer bijna drie maal zooveel bedroeg.

Het is interessant op te merken, dat reeds het vorig jaar een zoodanig verschijnsel viel waar te nemen. Met de scherpe daling van de mark in den vorigen zomer en herfst gaat een aanzienlijke stijging van den invoer gepaard. Terwijl de mark langzamerhand van 6,7 „Goudpfennig” in Mei op 2,8 in October daalt, stijgt de invoer regelmatig van 3060 op 6060 miljoen KG. In November schijnt de toestand, door de oude opvatting voorgeschreven, in te treden: de mark daalt van 2,8 op 1,6 Pfennig en de invoer daalt van 6060 op 5060 miljoen KG. Hij zet echter dezen achteruitgang in December voort (4180 miljoen KG.), terwijl de mark weer stijgt (2,2), neemt in Januari iets toe, (46,20 miljoen KG.), terwijl de mark stabiel blijft en bereikt na een hooge daling in Februari zijn laagste punt, 2960 miljoen KG., terwijl de mark slechts zeer weinig gedaald is. Vanaf dien datum valt een snelle toeneming der ingevoerde hoeveelheden bij aanvankelijk langzame, dan snellere waardedaling van de mark waar te nemen.

De gedachte ligt voor de hand, dat op deze ontwikkeling, die den gangbaren economischen opvattingen

een anomalie zal schijnen, de jaargetijden van beslissenden invloed zijn. Dit is echter niet het geval. De invoer van graan beweegt zich weliswaar parallel met den totalen invoer — hij bereikte zijn hoogtepunt in het najaar van 1921, zijn laagtepunt in Februari 1922 en steeg vanaf dien tijd voortdurend — doch deze spanning tusschen de grootste en de kleinste ingevoerde hoeveelheid graan is 940 mill. KG., (hoogste 1.140, laagste 180 mill. KG.) terwijl de spanning bij den totalen invoer 3100 mill. KG. is. Ook wanneer men behalve graan nog de voornaamste massale goederen (kolen, ijzererts, cement) aftrekt, waardoor de hoeveelheden tot op de helft of een derde van het totaal verminderen, blijft het rythme in de beweging hetzelfde en de spanning bedraagt nog steeds 1400 mill. KG. De cijfers zijn volgens een opstelling van den Hamburger Wirtschaftsdienst de volgende:

In miljoenen KG.

	Invoer			Uitvoer			
	Totaal	Zonder massale goederen en graan	Massale goederen	Graan	Totaal	Zonder massale goederen en graan	Markpct. v. d. pariteit
1921 Mei	3060	1000	1340	720	2300	1420	6,7
Juni	3640	1320	1500	820	3020	2000	6,1
Juli	3840	1420	1600	800	3120	1900	5,5
Aug.	4240	1700	1520	1140	3660	2000	5,0
Sept.	5060	2120	1860	1080	3740	1860	4,0
Oct.	6060	2360	2580	1120	3940	2260	2,8
Nov.	5060	1900	2380	780	3820	2180	1,6
Dec.	4180	1680	2140	360	3860	2140	2,2
1922 Jan.	4620	1900	2420	300	4060	2140	2,2
Febr.	2960	1520	1260	180	3500	1940	2,0
Maart	5280	2360	2460	460	4300	2280	1,5
April	5780	2240	2920	620	4360	2280	1,4

Hieruit volgt, dat de invoer van massale goederen, zoowel als van niet massale goederen en van graan geheel onafhankelijk van den koers van de mark is, ja, dat hij bij een dalende mark eerder een neiging tot stijgen dan tot dalen vertoont. De uitvoer is onder den druk van de waardedaling van de mark in de laatste maanden van 1921 aanzienlijk gestegen. Doch de cijfers over 1922 toonen aan, dat de verscherpte koersdaling niet met een stijging van den uitvoer parallel gaat, eerder is een neiging tot daling waar te nemen. Deze neiging is des te merkwaardiger, daar de wereldhandel in den jongsten tijd eenige teekenen van wederopleving scheen te vertoonen. Wanneer de daling der uitgevoerde hoeveelheden niet op een veranderende samenstelling dezer hoeveelheden is terug te voeren, dan zal men er een teeken in moeten zien, dat de Deutsche exportprijzen tamelijk wel tot het niveau van de prijzen op de wereldmarkt zijn genaderd; misschien ook hiervoor, dat de binnenlandsche vraag zoo groot was, dat de export werd verwaarloosd.

Indien men niet tracht deze verschijnselen te persen in het dwangbuis van overgeleverde denkschema's is hun verklaring niet moeilijk. De importeurs forceeren den invoer van grondstoffen en andere waren, zoodra de mark begint te vallen, uit vrees van over eenigen tijd in 't geheel niet meer te kunnen importeren. Aan den anderen kant neemt bij iedere nieuwe duurtgolf de binnenlandsche vraag naar goederen waarin men de beste wijze van binnenlandsche kapitaalbelegging („Sachwerte”) ziet, zoo intensief toe, dat aan de exportzaken wellicht niet genoeg aandacht gewijd wordt. Ten deele zullen ook de tegen Duitschland gerichte differentieele rechten in sommige landen en de bureaucratie van sommige zijner met de regeling van den uitvoer belaste bureaux wel verantwoordelijk ervoor zijn, dat de waardedaling van de mark niet als exportpremie werkt. Dat een zoodanige constellatie voorbijgaand mogelijk is, zal ook vroeger wel aangenomen zijn. Nieuw is echter dat de zoogenaam-

de „wet” der oude economie gedurende maanden buiten werking gesteld kan worden.

Het zou vermetel zijn een vermoeden uit te spreken over de vraag, hoe de jongste ineenstorting van de mark op den buitenlandschen handel zal werken. Beslissend zal zijn, in welken omvang de inflatie in Duitschland met de stijging der valuta-koersen gelijken tred zal houden. Blijft ze duurzaam ten achter als in de laatste maanden, dan zal invoer van betoekenis nauwelijks mogelijk zijn. Want de prijzen, die correspondeeren met de huidige koersen, kunnen uit de huidige inkomens niet betaald worden. Ze kunnen slechts stand houden, wanneer de biljetten der Reichsbank en de andere betaalmiddelen der banken zeer sterk inflatorisch vermeerderd worden. Gebeurt dit niet, dan blijft Duitschland, indien de koersen niet gaan dalen, bijna geheel op eigen grondstoffen en levensmiddelen aangewezen.

Dr. KURT SINGER.

Hamburg, 15 Aug. 1922.

LONDENSCHER CORRESPONDENTIE.

De dood van Michael Collins; de ineenstorting van de Mark; katoenoogst, steenkolenexport en dollarkoersen; productie van steenkool; het Fordney-McCumbertarief.

Onze Londensche correspondent schrijft ons d.d. 26 Aug. 1922:

The gloom cast by the failure of the Conference and the so far abortive negotiations which have succeeded it has been accentuated by the death of General Michael Collins, the military leader and physical embodiment of the cause of the new Republican Government of Ireland. This sad event coming only a few days after the collapse and death of Mr. Griffith is a shattering blow and leaves the country for the moment without well-known leaders. There is however little doubt that the intention of the mass of the population of Southern Ireland is to suppress the Irregulars and although it is difficult to estimate the extent of the calamity which this double loss may occasion, there is good reason to suppose that the Government will succeed in this object within a reasonably short space of time. The news that General Michael Collins had been shot in an ambush was received here with deepest regret and something akin to dismay and it is generally felt that the task before the new Commander-in-Chief Gen. Mulcahy is a formidable one. Both he and Aldenman Cosgrove, who, it is anticipated, will take Mr. Griffith's place, are practically unknown in England and it is possible that this circumstance helps to reduce confidence in their ability to solve the problems with which they are confronted as rapidly as the better known and more experienced leaders who have fallen. In any case the outlook is none too bright and those papers which do not profit by the present occasion to launch renewed attacks against the British Government and to infer that we shall have to resume control are by no means confident of an early settlement of the dispute. In this latter opinion Ulster to a large extent concurs. The dictum of Mr. G. B. Shaw who says „Ireland is suffering from an epidemic of homicidal mania and calling at patriotism. If the shooting of Collins does not turn every sensible Irishman into a resolute special constable the country must perish, because if it cannot govern itself no power on earth can govern it, and self-government will become self-extermination” receives considerable support in many quarters.

Despite the forebodings which this domestic loss occasions it is still the position on the continent which dominates the markets and the conversations of the financial and industrial community and which has been largely responsible for the fall in Government Securities, though this movement has doubtless been accentuated by the search for higher yields and

the lack of support from the banks who appear to think it would be unsafe to lock up a larger proportion of their funds.

The precipitous decline of the German mark in the past ten days has had the effect of convincing many doubters of the disastrous effect upon France of that country's policy and while all talk of an open rupture has ceased the opinion is frequently heard that at the last moment a compromise will be effected. On Friday the „Times”, which has of late been less decided in its views went so far as to say in a leading article that it is folly to allow the maintenance of an understanding between French and British politicians to fall into the hands of the German Chancellor, a position which it believes has been created in Berlin. Another section of the Press is running a very belated campaign against speculation in the mark, pointing out that by so doing we are paying Germany's debts. Perhaps the most sinister sign of all is that even those papers which have been the most fervent supporters of „picking the German pocket” and making Germany pay to the uttermost farthing are now beginning to talk of collapse and the possibility of the Allies having waited too long to be able to extract any considerable sums in the near future, without however any abatement of their desire to do so if and when it become feasible. The news that Sir John Bradbury and M. Mauclère have returned to Paris to lay before the Reparations Commission fresh proposals made by Germany is too vague to be the basis for any comment beyond the remark that at least the new plan, which is said to be inspired by Herr Stinnes, makes greater concessions than any yet offered to the Allies. At all events the „Times”, if I may once more quote from it, considers that „they may provide that grain of hope which all the negotiators profess to see in the present stage of the negotiations”. It is at the worst clear that there is to be considerable further discussion before any irretrievable step is taken and that is all to the good and a sensible improvement on the condition a week ago when it appeared that immediate action was to be taken. A point that seems to be very little realised as yet in this country is the great difficulty which the Government of Germany feels in making any concessions which would even appear to endanger the food supply of the country. And yet it is surely abundantly obvious that the continued slump in the mark and even the occupation of the Ruhr could have no worse effects than this and would not be so immediately disastrous.

Meanwhile the question of the saving of Austria from complete collapse is not receiving the attention which it probably deserves. This is partly because the general opinion is that as at present constituted that country cannot be self-supporting and it is felt that it is best to leave her to find her place in the new Europe constituted by the Peace Treaty. The reply to this argument is of course obviously that having created her as a separate power the Allies should do what they can to maintain her as such, but it is improbable that any departure will be made from the decision to refer the question of assistance to the League of Nations in which Austria, in common with we fear several other powers, has no great confidence.

Despite the depressing conditions in Ireland and on the Continent there are not lacking some bright spots. The good news as to the cotton crop on the one hand and the continued demand for coal for the United States on the other have led to a fair condition in both these industries, while the latter consideration combined with the fall in prices here has helped to maintain the dollar exchange in our favour. It now seems that the usual seasonal fall due to the heavy shipments of wheat and cotton to this country will not take place this year and in any event it has already been com-

siderably delayed. Any factor which tends to appreciate the pound sterling in terms of the dollar is of course particularly welcome at present in view of the necessity under which we shall shortly be placed of making large payments to America for interest on our debt. In this connection it may be well to mention that the „dispute” between the British Treasury and the corresponding American officials out of which some of papers have made considerable capital is in fact no dispute at all but merely a different method of expression. The plain facts of the case are that we lent money to our Allies to buy goods required for war purposes from us; and the United States in their turn accorded us similar accommodation. The goods purchased with the money we lent came almost entirely from across the Atlantic because we were not in a position to supply them and the money originally came from the same source.

As was anticipated last week the production of coal suffered a very appreciable set-back as a result of the settlement of the dispute in America, the output falling from 5,121,600 tons to 3,623,200 tons the lowest since June 10th, when it was only about 2,681,000 tons. While it is now known that orders have been booked for delivery in the U. S. A. as late as November the announcement that as a result of the fall in the mark Germany will no longer be able to buy here but will have to fall back upon Silesia for her supplies, will do much to offset any improvement which might otherwise occur. The passing of the Fordney-McCumber tariff, which even in America is called „the tariff of abominations” is viewed with grave concern, though it is still hoped that Conference Committee will weaken its provisions or even that it will be held over until after the November elections in which case there is some reason to suppose that it will never become law. The measure is far more than merely protective and marks a further step in the policy first adopted some twenty years back of making America entirely self-sufficient. Whatever one's personal opinions may be it is possible to make a case for protection which aims at encouraging the infant industry, but to raise a tariff wall with the avowed intention of excluding all foreign goods — and at the same time to ask for payment of interest — is the sheerest nonsense. Quite apart from the fact that the reconstruction of Europe cannot be carried out without supplies of food and raw materials from across the Atlantic the repercussion upon the country itself will be very considerable. It is impossible to believe that it is the considered opinion of this great country that, in the second quarter of the twentieth century when the mobility of capital, goods and labour is developed to the extent that the first two have the whole world for a market and that the last is rapidly becoming internationalised, they can for any length of time isolate themselves from the other nations of mankind. This policy is however not confined to the United States for in general the Central and South American countries are adopting it, though in these cases it is for the legitimate purpose of enabling them to bring their industrial development more into line with that of Europe. Some time ago Chile proceeded upon lines which clearly indicated her intention of excluding foreign manufactures and of encouraging the establishment of factories of any nationality within Chile itself and now Mexico has aimed a blow at Lancashire by raising the import duties on all cotton yarns and cloths, it is however interesting to note that this „reform” affects the American exporter much more than the British as they have a larger share in this market than ourselves.

AANTEKENINGEN.

De Indische financiën. — In het verslag van den President der Javasche Bank over het boek-

jaar 1921/1922 wordt hierover het volgende opgemerkt:

De vlottende schuld bedroeg op 1 April 1921 in ronde cijfers f 527.003.000,— en liep op tot zij op 1 April 1922 een hoogte had bereikt van f 748.319.000,—, waarin dan is begrepen een bedrag van f 231.000.000,—, in dat tijdsverloop gefundeerd.

Het verloop van de cijfers in duizenden guldens is als volgt:

	1 April 1921	1 Juli 1921	1 Oct. 1921	1 Jan. 1922	1 April 1922
Debet b/d. Jav. Bank	57.440	16.382	34.659	55.583	2.909
Vlottende schuld in Ned. ..	273.900	342.700	312.500	321.700	311.800
7 pCt. leening	—	—	75.000	75.000	75.000
6½ pCt. leening	—	—	—	56.000	56.000
6 pCt. dollarleening	—	—	—	—	100.000
Schatkistbiljetten	144.850	144.850	144.850	89.351	88.451
Schatkistpromessen	—	66.050	66.050	67.345	67.345
Muntbiljetten in omloop....	50.813	52.217	54.532	52.076	46.814
	527.003	622.199	687.591	717.055	748.319

Deze cijfers geven een gestadige toeneming van schuld aan en op het eerste gezicht zal niemand beweren, dat dergelijke cijfers moed voor de toekomst geven. Een lichtpunt, waarop gewezen mag worden, is ongetwijfeld de gestadige vermindering van de toename en men zou kunnen zeggen, dat het kwaad voor het oogenblik zijn hoogste punt voorbij is. Hiermede is echter geenszins gezegd, dat een dergelijke toestand geen zorgen zou baren en dat niet de uiterste inspanning vereischt wordt om verdere aanzwelling van het schuld cijfer tegen te gaan.

Beschouwen wij den toestand iets nader, dan valt al dadelijk te constateeren, dat de groote achterstand in den aanslag van belastingen, zoowel oorlogswinst- als inkomstenbelasting, een van de voornaamste oorzaken is, dat de schuld van Nederlandsch-Indië dusdanig is opgelopen. Die achterstand in aanslag en betaling van belastingen is weder terug te vinden in de behandeling en invoering der nieuwe belastingwetten, welke met onvoldoende voortvarendheid geschiedde, waardoor men niet onmiddellijk de dekking voor destijds gevoteerde uitgaven gereed had.

De winsten door den handel, zoowel import als export, tijdens de hoog-conjunctuur gemaakt, zijn in vele opzichten slechts boekwinsten geweest, verkregen door de buitengewone prijzen van goederen en producten, welke goederen echter niet tot die in de boeken opgenomen prijzen werden verkocht, maar bij het intreden der algemeene daling buitengewoon groote verliezen hebben gebracht. De boekwinsten zijn in vele gevallen gebleken groote verliezen te zijn. De fiscus schijnt daarmede niet voldoende rekening te houden en vooral bij den importhandel ontstaan thans groote moeilijkheden, omdat de in de belasting aangeslagen niet in staat zijn, om die belastingen over vorige jaren te voldoen, verschillende handelaren hunne voorradige contanten in veiligheid trachten te brengen en ook hunne handelsschulden daardoor niet betalen. Zij geven er de voorkeur aan zich failliet te laten verklaren, liever dan hunne verplichtingen zooveel mogelijk na te komen, omdat zij niet bereid zijn belasting te betalen over winsten, die zij feitelijk nooit gemaakt hebben. Intusschen mag men bij de beoordeeling van dezen toestand ook niet uit het oog verliezen, dat ten gevolge van de thans ingetreden malaise in zaken een belangrijk percentage der verwachte belastinggelden zal blijken niet te achterhalen te zijn.

Neemt men echter in aanmerking, dat de grootste bedragen voor belastingen verschuldigd door de grootste maatschappijen op 1 April 1922 nog niet vastgesteld en dus ook nog niet betaald waren, dan is de hierboven geconstateerde vermeerdering van uitgaven volstrekt nog niet het bewijs, dat men in Nederlandsch-Indië nog niet tot bezuiniging in de uitgaven is gekomen.

De economische toestand in Indië in 1921. — Hierover schrijft de President van de Javasche Bank in zijn Verslag over het boekjaar 1921/1922 o.m. het volgende:

Ten aanzien van den *Importhandel* in het afgelopen jaar kan uit den aard der zaak nog weinig wending ten goede worden geconstateerd. In den aanvang van het jaar, zoowel als verder gedurende het geheele jaar, moesten nog groote partijen goederen tegen hoge prijzen van vroeger worden ontvangen. De banken konden natuurlijk de creditverleening niet uitbreiden en zoo waren importhuizen wel genoodzaakt tot verliesgevende prijzen te verkoopen.

De koopkracht van de Inlandsche bevolking bleef vrij goed, dank zij het opgepotte geld uit de dagen van voorspoed en hoge prijzen in vorige jaren voor de producten ontvangen.

Vele firma's en maatschappijen zullen bij het sluiten hun-

ner boeken over het jaar 1921 moeten constateeren, dat dit jaar allesbehalve voordelig was en dat de boekwinsten in het vorige jaar gemaakt door taxatie van voorradige goederen tot prijzen, die het gevolg waren van de hoogconjunctuur, waren verdwenen en dat zelfs groote verliezen zijn te boeken. Het gevolg van dezen toestand is dan ook geweest, dat vele banken hunne import-relaties, die door groote verliezen hun kapitaal hadden verloren, tot liquidatie dwongen en liever een verlies afboekten dan voort te gaan op een ongezonde basis van credietverlening. Zoo heeft De Javasche Bank een harer relaties, die kapitaal en reserve had verloren, tot liquidatie gedwongen, omdat bij verlies van kapitaal en reserve de basis verloren is, waarop een crediet berust.

Aangezien echter de economische toestand van de bevolking van Nederlandsch-Indië niet achteruit is gegaan, heeft de importhandel zijn reden van bestaan zeker in Nederlandsch-Indië niet verloren. De verkoopprijzen van importgoederen zullen echter nog aanzienlijk moeten dalen om tot het normale terug te komen. Die prijzen toch werden zooveel mogelijk opgehouden om dure voorraden zonder al te groote verliezen kwijt te raken.

Hoewel prijzen van wit goed en van verfstoffen sterk zijn gedaald, was het nog niet mogelijk om de batik-industrie weder tot haar vroegeren bloei te brengen. Ook deze industrie ondervindt de algemeene malaise, waardoor speciaal de vraag naar batiks in cultuurstreken van Nederlandsch-Indië aanmerkelijk is verminderd.

De import van Japan, in de laatste jaren zoo sterk toegenomen, is sterk verminderd, eensdeels door de groote voorraden, welke aanwezig waren, anderdeels door de concurrentie met het Europeesche fabrikaat.

Import uit Amerika en de Scandinavische landen, gedurende de hoogconjunctuur zoo sterk opgevoerd, viel zoo goed als geheel uit.

Op de Jaarbeurs te Bandoeng, gehouden in September 1921, traden de buitenlandsche inzendingen meer op den voorgrond dan de inheemsche producten.

De ontvangsten van in- en uitvoerrechten en accijnzen bedroegen in het jaar 1921 f 98.221.184,51 tegen in het jaar 1920 f 83.582.642,24

alzo een vermeerdering aantoonende van f 14.638.542,27 welke vermeerdering grootendeels moest worden toegeschreven aan de verhooging der invoerrechten.

Voor wat betreft de aanmoediging van *Industriele Ondernemingen*, welke taak door de Regeering bleef toevertrouwd aan de Commissie tot Ontwikkeling der Fabrieks-nijverheid, was de tijdsperiode waarover dit verslag loopt al evenmin gunstig.

De stichting eener kunststefabriek in Asahan bleef uitgesteld, doch de belangstelling daarvoor van Hollandsch en Engelsch kapitaal bleef gemeld; ook het voornemen voor een metallurgisch bedrijf op Celebes, steunend op den uitbouw van een belangrijk waterkracht- en elektriciteitswerk, bleef bestaan, terwijl op laatstbedoeld gebied van Zweedsche zijde door uitzending van den expert Ir. Hornell van daadwerkelijke belangstelling mocht blijken. Het valt te betreuren, dat van de aanwezigheid van dezen zoo bij uitstek deskundige voor de bevordering van het waterkrachtvraagstuk hier te lande niet het nut kon worden getrokken, hetwelk onder andere omstandigheden wellicht mogelijk ware geweest.

In het algemeen bleek, dat Hollandsch en buitenlandsch kapitaal dezen tijd niet onbenut laten voorbijgaan voor verkenning der industriële mogelijkheden, en al valt op geen directe resultaten te wijzen — uitgezonderd dan de in 1923 in bedrijf komende papierfabriek te Padalarang en de reeds in werking zijnde afdeling der Rhein-Elbe-Union voor ijzerconstructies te Cheribon — zeker is het, dat de industriële evolutie, waaraan Indië behoefte heeft gekregen, in stille voorbereiding hare verzorging vindt. Zoo bereidt de Regeering thans zelf een nieuw onderzoek voor tot utilisatie der rijkdommen aan ijzererts, welke op Celebes en Borneo zijn geëxploreerd, op grond daarvan dat de industriële belangen, welke den grond van het ijzerindustrie-vraagstuk vormen, van haar vorderen dat alle kansen, die zich voordoen om eene oplossing der benutting dezer rijkdommen naderbij te komen, tot hun recht moeten worden gebracht.

Beschouwen wij den *export* meer in het bijzonder, dan zien wij de volgende prijzen van producten in werkelijk met:

	1 Januari 1921 en 31 December 1921	
Suiker	f 20,—	f 12,50
Koffie, Robusta ..	„ 28,50	„ 33,50
Copra	„ 20,—	„ 14,—
Peper	„ 19,50	„ 17,50

1 Januari 1921 en 31 December 1921

Rubber	f 0,42½	f 0,60
Thee	„ 0,26	„ 0,41
Tapioca	„ 7,—	„ 7,25
Tin	„ 170,—	„ 116,25

De export uit Java en Madoera van de voornaamste producten bedroeg gedurende Januari—December:

	1919	1920	1921
Akarwangi	66.020 K.G.	50.568 K.G.	14.605 K.G.
Arachides, gepeld ..	8.811.000 „	8.676.000 „	4.860.000 „
„ ongepeld ..	6.738.000 „	9.715.000 „	7.250.000 „
Arak	1.738.000 „	1.648.000 „	1.372.000 „
Cacao	2.408.000 „	994.000 „	1.057.000 „
Caoutchouc	35.163.000 „	31.146.009 „	29.400.000 „
Copra	103.848.000 „	49.737.000 „	93.009.000 „
Damar	2.765.000 „	1.774.000 „	1.149.000 „
Foelie	56.780 „	49.821 „	27.335 „
Gambir	683.606 „	3.655 „	1.466 „
Hoeden, bamboe ..	4.109.000 St.	3.244.000 St.	1.403.000 St.
„ pandan ..	6.047.000 „	7.787.000 „	5.972.000 „
Huiden, buffel ..	5.751.000 K.G.	3.816.000 K.G.	2.007.000 K.G.
„ koe	4.727.000 „	2.080.000 „	1.297.000 „
Indigo, droge	39.658 „	31.325 „	69.777 „
„ natte	164.660 „	157.138 „	6.250 „
Kaneel	149.963 „	145.377 „	69.033 „
Kinabast	5.404.000 „	4.526.000 „	4.601.000 K.G.
Kimine	640.283 „	310.351 „	281.578 „
Koffie, Java	12.677.000 „	2.241.000 „	1.179.000 „
„ Liberia	2.150.000 „	154.000 „	95.000 „
„ Robusta	78.523.000 „	38.685.000 „	26.244.000 „
„ andere	8.232.000 „	2.655.000 „	3.256.000 „
Olie, citronella ..	528.534 „	434.445 „	201.250 „
„ katjang	6.715.609 Liter	960.029 Liter	1.211.705 Liter
„ klapper	76.891.000 „	63.899.000 „	30.311.000 „
Peper, witte	3.654.000 K.G.	1.661.000 K.G.	1.822.000 K.G.
„ zwarte	20.355.000 „	7.515.000 „	15.309.000 „
Rijst	167.000 „	1.747.000 „	909.000 „
Spiritus	15.444.000 Liter	17.385.000 Liter	8.029.000 Liter
Suiker, HS	1841714000 K.G.	1480346000 K.G.	1635649000 K.G.
„ zak en melasse ..	19.967.000 „	21.733.000 „	47.624.000 „
„ goela mangkok ..	4.474.611 „	3.609.784 „	2.014.550 „
„ melasse	132.696.000 „	178.153.000 „	117.911.000 „
Tabak, blad	32.392.000 „	23.610.000 „	7.404.000 „
„ krossok	66.069.000 „	78.392.000 „	23.772.000 „
„ gekooven	339.000 „	198.000 „	269.000 „
Tapioca, wortel ..	40.000 „	118.000 „	1.105.000 „
„ meel	93.374.000 „	64.140.000 „	62.447.000 „
„ flake	19.815.000 „	3.891.000 „	6.368.000 „
„ paarl	11.617.000 „	7.354.000 „	10.479.000 „
Thee, blad	48.620.000 „	42.182.000 „	30.749.000 „
„ stof	2.006.000 „	593.000 „	702.000 „
Tin	16.252.000 „	13.648.000 „	13.539.000 „
Vezeis, kapok	17.082.000 „	12.205.000 „	17.558.000 „
„ katoen, gez. ..	227.000 „	79.000 „	493.000 „
„ katoen ruwe ..	379.000 „	572.000 „	170.000 „
„ sisalhenne ..	15.117.000 „	16.141.000 „	12.537.000 „
Zaden, djarakpitten ..	1.218.000 „	1.047.000 „	2.406.000 „
„ kapokpitten ..	9.035.000 „	12.973.000 „	12.030.000 „
„ sesamzaad	1.929.009 „	1.209.000 „	1.064.000 „

De uitvoercijfers, zooals die hierboven speciaal van Java worden vermeld over de jaren 1919, 1920 en 1921, geven bijna voor alle producten voor 1921 een achteruitgang te zien. Alleen voor het artikel copra ziet men eene vermeerdering van 43.000 ton, waartegenover echter eene vermindering van uitvoer van klapperolie staat van 33.000.000 liters. Dit is natuurlijk een gevolg van het stopzetten der meeste Indische oliefabrieken, voornamelijk der N.V. Oliefabrieken Insulinde, voor wie het bedrijf niet loonend bleef. Ook in de toekomst zal het bedrijf van oliefabrieken, wanneer dat niet wordt gevoerd op zuiver commerciële basis, niet loonend zijn, dan alleen voor locale consumptie en geringen export naar het Oosten. Men zal door de betere omstandigheden, waaronder de Europeesche oliefabrieken technisch werken, er de voorkeur aan geven copra te exporteeren. Een steun aan de Indische industrie te geven door vermindering van uitvoerrechten zou gelijk staan met een bevoorrechtiging van een speciale industrie en zou zeker den algemeenen handel niet ten goede komen.

Overigens is de vermindering van uitvoeren geen direct bewijs van inzinking der cultures, maar meer het gevolg van de omstandigheid, dat de cijfers van vorige jaren abnormale cijfers waren na eene belemmering van den uitvoer gedurende de oorlogsjaren. Men zou dus kunnen aannemen, dat de uitvoercijfers van 1921 meer het normale naderen.

De verschillende producten van uitvoer worden hierachter meer speciaal behandeld.

Ten aanzien van de winsten in den exporthandel gemaakt, wordt geconstateerd, dat die over het algemeen gering zijn geweest. Speciaal in het artikel suiker hebben exporteurs weinig geluk gehad, maar ook in andere producten was het moeilijk bij een steeds dalende markt met voordeel zaken te doen.

De economische gesteldheid van Tsjechoslowakije II. — Koren, meel en de grondstoffen voor de textielindustrie zijn de voornaamste artikelen, die ingevoerd worden.

Het belangrijkste uitvoerartikel, ter waarde van 3,7 milliard kronen, is suiker. Daarop volgen op eenigen afstand textielproducten en kolen. Ook de uitvoer van machines en instrumenten is zeer aanzienlijk, evenals die van glas, kristal en boschbouwproducten.

De afzetgebieden van Tsjechoslowakije zijn door den oorlog en de schommeling der munteenheid absoluut gewijzigd. Om een voorbeeld te noemen: vroeger had de textielindustrie zijn voornaamsten afzet in Hongarije en de Balkanstaten; nu echter produceeren Oostenrijk, Polen en Duitschland — al is het dan misschien ook tijdelijk — zóó veel goedkooper, dat de Mährensche industrie niet meer met ze concurreeren kan.

De verscheidenheid der uitgevoerde waren geeft een zekeren waarborg voor de stabiliteit van de handelsbalans.

De landen waarmee Tsjechoslowakije regelmatig handel drijft, zijn de volgende:

	1920		1921	
	Invoer	Uitvoer	Invoer	Uitvoer
	In millioenen KG.			
Duitschland	4140.00	6160.00	3980.00	7200.00
Oostenrijk	640.00	4780.00	620.00	6600.00
Ver.-Staten	400.00	40.00	740.00	60.00
Hongarije	160.00	640.00	500.00	2640.00
Frankrijk	40.00	380.00	60.00	340.00
Polen	200.00	340.00	280.00	700.00
Italië	100.00	340.00	180.00	280.00
Nederland	120.00	120.00	160.00	160.00
België	160.00	16.00	80.00	40.00
Engeland	60.00	40.00	180.00	300.00
Roemenië	100.00	60.00	180.00	160.00
Zuid-Slavië	20.00	120.00	120.00	260.00
Zwitserland	20.00	180.00	12.00	180.00

Duitschland staat aan de spits der leveranciers en afnemers (37,22 pCt.): dit is een gevolg van de levering van grondstoffen en halffabricaten. Oostenrijk volgt met 7,93 pCt. der waarde van den invoer en 34,27 pCt. van den uitvoer over 1921. De Vereenigde Staten behooren wel tot de groote leveranciers van Tsjechoslowakije (9,49 pCt.), doch betrekken slechts weinig uit het land. Het aandeel van Italië was 2,16 pCt., resp. 1,48 pCt., van Frankrijk 0,80 pCt., resp. 1,76 pCt., van Engeland 2,47 pCt., resp. 1,58 pCt.¹⁾

Resumeerende kan men zeggen, dat de industriele gesteldheid van Tsjechoslowakije het land voorbestemt tot een belangrijk uitvoerend land; het beheerscht voorloopig afzetgebieden, die overwegend landbouw beoefenen (Hongarije, Bulgarije, Zuid-Slavië), totdat ook de andere Slavische landen, allereerst Polen en Rusland, weer belangrijke afzetgebieden worden.

De regeering nam, kort nadat de onafhankelijkheid was uitgeroepen, de contróle van den buitenlandschen handel in handen en voerde voor de meest noodzakelijke levensbehoeften een reeks monopolies in. Ze beperkte ook den kapitaalruil met het buitenland. Het bureau voor de contróle op den buitenlandschen handel en de deviezencentrale, later het Bankbureau, waren de eenige, die gemachtigd waren, deviezen af te geven.

Tsjechoslowakije volgde het voorbeeld, dat bijna alle Europeesche staten gegeven hadden en poogde zijn binnenlandsch economisch leven en zijn munteenheid te beschermen. Waarschijnlijk levert deze beperkingspolitiek, evenals elders, ook aan Tsjechoslowakije niet altijd bijzondere resultaten op, immers niemand kan ongestraft de natuurlijke wet van vraag en aanbod uitschakelen. In elk geval is het te hopen, dat dit slechts een tijdelijke maatregel is, die zal worden opgeheven.

Overigens heeft de handelspolitiek van Tsjechoslowakije zich nog niet duidelijk afgeteekend. Het land heeft tot nu toe nog geen enkel tariefverdrag gesloten. De regeering bezit een voortdurende machti-

ging door de wetten van 25 November 1919 en 12 Augustus 1921, om verdragen, waarin de meestbegunstigingsclausule is opgenomen, af te sluiten.

De gewichtigste overeenkomsten van dien aard, die tot het voorjaar 1922 werden gesloten, zijn die met Zwitserland van 6 Maart 1920, met Zuid-Slavië van 18 Mei en 4 December 1920, met Duitschland van 29 Juni 1920, met Bulgarije van 4 Augustus 1920, met Frankrijk van 4 November 1920, met Roemenië van 24 Februari 1921, met Oostenrijk van 4 Mei 1921 met Polen van 20 October 1921 en met Spanje van 25 November 1921. In Juni 1922 werd zelfs een voorloopige overeenkomst met Sovjet-Rusland getroffen. Met een aantal landen zijn onderhandelingen van dezen aard gaande (Scandinavische landen enz.).

De eerste verdragen waren overeenkomsten op korten termijn voor de uitwisseling van goederen. In den grond van de zaak ging het om den door den Staat georganiseerden en gecontroleerden ruilhandel. Tsjechoslowakije ruilde suiker, hout, glas, landbouwmachines en kolen tegen koren, meel en looistof uit Zuid-Slavië, koren, suikerbieten en petroleum uit Roemenië, grondstoffen uit Duitschland en industrieproducten, vleesch, vet en rijst uit Italië.

Art. 222 van het vredesverdrag van St. Germain kent aan Tsjechoslowakije het recht toe, om met de andere Successie-Statens van de dubbele monarchie verdragen te sluiten, zonder dat de Geallieerden op de daarin vervatte voordeelen ook voor zich aanspraak mogen maken; het nut dat hieruit voor Tsjechoslowakije voortvloeit, moet zeker niet onderschat worden.

Het totaalbedrag van de schuld van Tsjechoslowakije kan mog niet definitief worden vastgesteld, daar de Commissie van Herstel nog niet het door Tsjechoslowakije over te nemen aandeel in de schuld van het voormalige Oostenrijk-Hongarije, ingevolge art. 203 van het verdrag van St. Germain en art. 86 van het verdrag van Trianon, heeft vastgesteld.

Deze onzekere toestand verhindert natuurlijk een consolideering van den financieelen toestand van de jonge republiek in sterke mate.

In aanmerking genomen de bovengenoemde beperking, bedroegen de binnen- en buitenlandsche schuld aan het eind van 1921:

	in Tsjechische kronen
1. Binnenlandsche schuld	9.911.757.300
2. Schuld, voortgesproken uit de hervorming van het muntwezen	8.364.270.537
3. Schuld aan het buitenland ²⁾	8.404.270.852 ¹⁾
4. Schuld, voortgesproken uit het vredesverdrag ²⁾	13.125.000.000 ¹⁾
Totaal:	39.805.298.689 ¹⁾

Daarbij zou men nog moeten voegen het mog vast te stellen aandeel (ongeveer één derde) in de voormalige Oostenrijksch-Hongaarsche vóór-oorlogsche schuld — de mededeelingen over den totalen omvang hiervan varieeren tusschen 4½ en 6 milliard kronen. Deze schuld omvat o.a. de schulden, gegarandeerd door spoorwegondernemingen, zoutmijnen en andere bezittingen van den staat, die nu aan Tsjechoslowakije overgegaan zijn.

In December 1918 werd de eerste binnenlandsche Tsjechische leening, de z.g. 4 pCt. Vrijheidsleening uitgegeven. Totaal einde 1921 volgden hierop 11 andere binnenlandsche credietoperaties. De meeste dezer leeningen zijn aangegaan op korten termijn; met uitzondering van de vierde staatsleening van 4 pCt. (wet van 24 Juni 1920), waarvan de stukken dienden voor de inruiling van de zich in Tsjechische handen bevindende titels der Oostenrijksch-Hongaarsche oorlogsleeningen; de inruiling was aldus geregeld, dat voor nominaal 100 Kr. Oostenrijksch-Hongaarsch papier 75 Kr. nominaal Tsjechisch wend gegeven.

¹⁾ Bij de bepaling van dit bedrag hangt uiteraard alles af van den omrekeningskoers.

²⁾ Voorloopige cijfers.

¹⁾ Al deze gegevens, in procenten uitgedrukt, berusten op de in 1921 in- of uitgevoerde hoeveelheden.

Men schatte de nominale waarde dezer in Tsjechoslowaaksche handen zich bevindende papieren op een 6 milliard Tsjechische kronen. Bij de inruiling moest ieder bezitter van oude titels, naast het hem toekomende bedrag nieuwe titels, voor een even hoog bedrag nieuwe titels inschrijven en daarvoor storten.

De schulden, die uit de hervorming van de munt-eenheid zijn ontstaan en die uit de opbrengst der vermogensbelasting uiterlijk in 1923 gedelgd moeten worden, bestaan hoofdzakelijk uit de in circulatie zijnde schatkistbiljetten (einde 1921: 6.818.750 miljoen kronen Tc) en uit de 1 pCt. Staatsleening (gedwongen leening, tot een bedrag van 1.056.750 miljoen kronen), die naar aanleiding van de bankbiljettenafstempeling, door inhouding van 50 pCt. van het bedrag ontstond.

Tsjechoslowakije is nl. het eenige land in Midden-Europa, waaraan het gelukt is, een bankbiljetten-inflatie tegen te houden.¹⁾ Bovendien slaagde het er zelfs in, zijn papircirculatie te verminderen. Immers de circulatie bedroeg einde 1919, 1920, 1921 en 1922 (23 Juli) achtereenvolgens 4.723, 11.288, 12.130 en 9.369 miljoen Tsjechoslowaaksche kronen. Men verwacht dat heffing in eens van het vermogen ook zal meewerken tot een verdere daling van de circulatie. Deze heffing in eens van het vermogen en een waardevermeerderingsbelasting werden bij de wet van 8 April 1920 ingevoerd. De opbrengst van deze buitengewone heffingen is bestemd voor de dekking van de schulden, die het land van de Oostenrijksch-Hongaarsche Bank heeft overgenomen en verder van de nog grootere lasten, die voortvloeien uit de stichting en de verdediging van Tsjechoslowakije als onafhankelijke staat. Deze belastingen mogen niet dienen ter dekking van de tekorten op de Staatsbegroting.

Intusschen kan men opmerken, dat de Tsjechoslowaaksche regeering in belastingpolitiek op deze wijze ver is gegaan en dat een voortdurende voortzetting van dit systeem de economische ontwikkeling van het land zou moeten schaden.

De schuld aan het buitenland werd vóór alles aangegaan om de Tsjechische legioenen uit te rusten en te verzorgen, en om het land zelf, na zijn bevrijding, van levensmiddelen te voorzien. De voorschotten, die de verschillende buitenlandsche regeeringen einde 1921 aan Tsjechoslowakije hadden toegestaan, bedroegen:

Engeland £ 2.417.431; Frankrijk 130.051.438 francs; Vereenigde Staten \$ 91.179.529; Italië 183.000.000 Lire en ten slotte 425.000.000 mark, die de Berlijnsche Tsjechoslowaaksche Bankvereniging aan het land voorgeschooten had tot dekking van verschillende zeer noodzakelijke onkosten voor openbare werken.

De door het vredesverdrag ontstane schulden bedragen op het oogenblik slechts 750 miljoen goudfranken (het totaalbedrag is 1½ milliard goudfranken); dit is het maximum aandeel van Tsjechoslowakije in de z.g. bevrijdings-schadevergoeding (indemnité de libération), die in het vredesverdrag van St. Germain opgelegd is aan de Successie-Staten van Oostenrijk-Hongarije (uitgezonderd Oostenrijk en Hongarije in hun tegenwoordige gedaante).

Bijna alle schuld van Tsjechoslowakije is bijgevolg vlottende schuld. Eind 1921 bereikte zij een totaalbedrag van 45 à 50 milliard Tsjechoslowaaksche kronen. Hierbij moet gevoegd worden de in het laatste voorjaar aangegane z.g. 8 pCt. buitenlandsche, gegarandeerde aflosbare goudleening 1922, ten bedragen van \$ 50.000.000 (= £ 10.000.000), waarvan \$ 30.500.000 is uitgegeven; deze leening werd geëmitteerd in de Vereen. Staten (\$ 14.000.000), Engeland (£ 2.800.000) en Nederland (£ 500.000). Het is een goudleening, aflosbaar in de jaren 1923—1951. Voor de leening werden als panden verstrekt de tolinkomsten en het

¹⁾ Zie voor de door Tsjechoslowakije genomen maatregelen op het gebied van het geldwezen, jaargang 1920, p. 565.

tabaksmonopolie, die ruim het benodigde bedrag aan rente en aflossing dekken.

De koers is gezakt, vergeleken met den uitgiftekoers. De leening noteert tegenwoordig in New York ongeveer 96 pCt. (uitgegeven tegen 96½ pCt.), in Londen 90 pCt. (uitgegeven tegen 96 pCt.) en in Amsterdam 85 pCt. (uitgegeven tegen 93¼ pCt.).

*Stand der cultures en uitvoer gedurende het tweede kwartaal 1922, in Suriname.*¹⁾ — De weersomstandigheden waren gunstig; de kleine droge tijd trad op tijd in, terwijl in de maand Mei de regens weder invielen; het laat zich echter thans aanzien, dat de groote droge tijd spoediger dan gewoonlijk zal beginnen.

De stand der cultures is over het algemeen goed. De cacao-productie gedurende het 2e kwartaal van dit jaar bedroeg op verscheidene plantages iets minder dan over het gelijke tijdvak van het afgelopen jaar. Over het algemeen waren er minder krulloten, minder versteening en minder thrips dan in het vorige kwartaal en zijn de oogstvooruitzichten voor dit gewas bevredigend.

Van de Liberiakoffie is de stand over het algemeen zeer gunstig, zoodat ook de oogstvooruitzichten goed zijn. Op verschillende ondernemingen was de oogst van dit eerste halfjaar bijna tweemaal zoo groot als over het overeenkomstig tijdvak in 1921.

Voor den groei van het suikerriet was het seizoen gunstig; de stand daarvan is ook zeer bevredigend en de verwachtingen zijn goed. De productie van het eerste halfjaar 1922 overtrof verre die van het gelijk tijdvak van 1921.

Van de weinige ondernemingen, die hier sinaas-appelen kweeken, kwamen gunstige berichten binnen, zoolvel voor het tegenwoordige als voor de naaste toekomst. De verscheppingen van vruchten naar Nederland zullen deze maand weder beginnen.

Met den aanplant van rijst is dit jaar over het algemeen laat begonnen. Mochten de regens nog eenigen tijd aanhouden, dan mag wel een bevredigende oogst verwacht worden.

De gewassen van den kleinen landbouw, zooals bananen, bacooven en mais, staan er goed voor.

De aanvoer op de plaatselijke markt is ruim voldoende. Aardvruchten, zooals cassave en bataten, hadden te lijden van de aanhoudende regens; toch was de aanvoer op de plaatselijke markt voldoende.

De uitvoer van de voornaamste producten bedroeg in het 1e halfjaar:

		1922	1921
Balata.....	KG.	80.285 ¹ / ₂	78.653 ¹ / ₂
Cacao.....	"	1.111.125	744.860 ¹ / ₂
Koffie.....	"	1.395.396 ¹ / ₂	454.692 ¹ / ₂
Mais.....	"	69.070	236.900
Suiker.....	"	4.845.582	3.619.607
Rum 50 %.....	L.	114.193	59.241
Melasse.....	"	—	53.760
Huiden.....	KG.	20.194	9
Hout.....	M ³ .	1.664,1	1.527,9
Letterhout.....	KG.	70.555	7.906 ¹ / ₂
Goud.....	Gr.	154.833,7	148.348,7
Bataten.....	KG.	13.966	160.356
Groenten.....	"	7.450	8.000
Vruchten.....	"	32.491	12.383 ¹ / ₂
Bauxite ton van 1000.....	"	4.994,7	—
Rijst (gepeld).....	"	7.000	36.261

¹⁾ Zie pag. 578 van den loopenden jaargang.

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

De Economist. — 's Gravenhage, 15 Juni 1922.
Prof. Mr. D. van Blom, Socialisatie; Mr. Dr. A. A. van Rhijn, Over de methode in de economie; Mr. E. C. van Dorp, Economisch overzicht; Dr. A. Sternheim, De internationale geldmarkt; A. Voogd, Handelskroniek.

Idem. — 's Gravenhage, Juli-Augustus 1922.
Mr. Dr. A. Spanjer, Prof. Bordewijk contra Oppen-

heimer en Sax. Met naschrift van Prof. Mr. Dr. H. W. C. Bordewijk; *Mr. W. H. A. Blink Schuurman*, De garanten in het verzekeringsbedrijf; *B. van Ge-nechten*, Von Böhm over de rechtvaardigheid der ren-te; *Dr. A. Sternheim*, De internationale geldmarkt.

Economic Journal. — Londen, Juni 1922.

W. M. Acworth, Communication costs and their interdependence; *J. H. Penson*, The Polish mark in 1921; *Prof. D. H. Macgregor*, American views on the European problem; *P. Sraffa*, The bankcrisis in Italy.

Journal des Economistes. — Parijs, 15 Juli 1922.

Yves-Guyot, Les dangers budgétaires; *X.*, Une aggravation de l'inquisition fiscale; *L. Forgerom*, Le mécanisme technique et les charges éventuelles du projet d'assurances sociales (suite et fin); *A. Barriol et I. Brochu*, Emission du Crédit national (1922 — deuxième emprunt); *G. de Nouvion*, La situation économique et financière du Japon en 1920; *X.*, Chronique de l'inflation; *A. Beckerich*, Les résultats de la loi de 1909 sur le bien de famille; *B. L. L. E.*, La ligue du libre-échange (juillet 1922).

Revue Internationale de Sociologie. Parijs, Mei-Juni 1922.

A. Bauer, Les moeurs et les impératifs de la morale; *G. Bouthoul*, Etude sociologique des variations de la natalité dans les faits et la doctrine (suite et fin).

Geographical Journal. — Londen, Juli 1922.

Fr. Youngusband, Address at the anniversary general meeting, 29 May 1922; *A. F. R. Wollaston*, The natural history of south-western Tibet; *A. S. Elwell-Sutton*, The Tigris above Baghdad; *F. Dixey*, The physiography of Sierra Leone; *A. Hodson*, Notes on Abyssinian lakes; The Mount-Everest expedition, 1922.

Idem. — Londen, Augustus 1922.

G. K. Cockerill, Byways in Hunza and Nagar; *R. L'Estrange Bryce*, The Klagenfurt plebiscite; *C. E. N. Bromhead*, The influence of its geography on the growth of London; Volcanic eruptions on the Cameroons mountain; The Mount-Everest expedition, 1922.

Tijdschrift voor Economische Geographie. — 's Gravenhage, 15 Juli 1922.

Prof. Dr. H. Blink, De wijnbouw en de wijnhandel der aarde; *W. E. Boerman*, Duitse kanalen en kanaalplannen (slot).

Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap. — Leiden, Juli 1922.

Dr. J. Lorie, Middellzee en Westergoo; *J. F. L. de Balbian Verster*, Oud-Hollandsche betrekkingen met Hitland (Shetland) en de vaart achter Engeland om. (II. Slot); *J. C. van Berde*, Indonesische en Melanesische beschavingsgebieden op Nieuw-Guinee, II; *Dr. G. L. L. Kemmerling*, Uit Indiëns vulkaanrijk. Aanvullende mededeelingen; *W. Ruinen*, In memoriam A. J. Gooszen; *Dr. H. ten Kate*, James Mooney†.

Indische Gids. — Amsterdam, Augustus 1922.

F. Treffers, De huidige stand van het vraagstuk der Indische defensie; Zou dit gevaar denkbeeldig zijn? *V. E. Korn*, Balische Chronogrammen; *P. C. van der Wolk*, Over het Animisme.

Koloniale Studiën. — Weltevreden, April 1922.

H. W. J. Priems, Voortgezet onderwijs in Nederland en in Indië; *J. J. Korndorffer*, Enkele opmerkingen in zake belastingen op naamlooze vennootschappen in Indië; *Mr. G. N. Bouma*, Eenige beschouwingen over de dwang-opvoeding in Nederlandsch-Indië; *A. de Waart*, Het hooger onderwijs in de Philippijnen, in het bijzonder dat in de geneeskunde.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTOS.

Ned.	{ Disc. Wissels. 4, 18 Juli '22	Zweeds. R.ksbk 5 10 Mrt. '22
Bk.	{ Bel.Binn.Eff. 4 18 Juli '22	Bk. v. Noorw. . 5 17 Aug. '22
	{ Vrsch. in R.C. 5 18 Juli '22	Zwits. Nat. Bk. 3½ 2 Mrt. '22
Bk. van Engeland	3 13 Juli '22	Belg. Nat. Bk. 5-5½ 19 Mei '21
Duitsche Rijksbk.	7 28 Aug. '22	Bank v. Spanje 5½ 18 Mei '22
Bk. van Frankrijk	5 11 Mrt. '22	Bank v. Italië 6 20 Mei '20
Oostenr. Hong. Bk.	7 30 Nov. '21	F. Res. Bk. N.Y. 4 21 Juni '22
Nat. Bk. v. Denem.	5 25 Apr. '21	Javasche Bank 3½ 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen Part. disconto	Berlijn Part. disconto	Parijs Part. disc.	N. York Call- money
	Part. disconto	Prolon- gatte				
26 Aug. '22	—	2½ 1)	2½ 2	4-5/8	—	4-4¼ 1)
21-26 A. '22	—	2½ 1-1/8	2½ 8-1/2	4-5/8	—	4-5
14-19 A. '22	—	1¾ 2-1/8	2½ 4-5/8	4-5/8	—	3-3½ 1/2
7-12 A. '22	2¾ 7/8	2-1/2	2-1/4	4-5/8	—	3½ 5-1/2
22-27 A. '21	—	3-1/2	4½ 8-3/4	4-5/8	—	4½ 5-1/2
23 28 A. '20	3¼ 1-1/2	4½ 2-3/4	6¾ 4	4-5/8	—	6-10
20-24 Juli '14	3¼ 8-3/16	2½ 4-3/4	2½ 4-3/8	2½ 8-1/2	2¾ 4	5½ 2-7½ 2

1) Notering van 25 Augustus.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Nog steeds geldt de voornaamste belangstelling den Mark. Na de kleine verbetering een week geleden, ging het weder maar beneden en kwam de koers op 0,10½, waanop een verbetering tot 0,17½ volgde; slot 0,15½.

Bij zulk een teruggang, kon de koers van de Fransche en Belgische francs zich natuurlijk niet houden; deze kwamen op 19,20 en 18,20 om ten slotte op 19,65 en 18,65 te eindigen, nadat eerst nog 19,90 en 18,85 bereikt was. Ponden aanvankelijk aangeboden: van 11,49¼ op 11,44½. Dollars 2,57—2,55¾—2,56¾. Skandinavie met weinig variatie's; alleen Kristiania flauwer 44,50—44,—. Ook Spanje weder teruggegaan op 39,85. Italië eveneens flauwer, circa 11,25. Zwitsersche francs na 48,95—48,75. Oostenrijksche kronen aangeboden op 25 cent per Kr. 10.000. Tsjechokronen zeer gezocht; de speculatie heeft zich de laatste tijden ook in het bijzonder op dit devies toegelegd. De koers kwam op 9¾, doch kon zich niet handhaven en liep terug op 9,45. Indië nog aan den vasten kant. Buenos Aires flauw, 92¼.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York**)
21 Aug. 1922	11.50	20.55	0.22½	0.004	19.49	2.56½ 8
22 " 1922	11.50	20.45	0.19½	0.003½	19.37	2.56¾ 4
23 " 1922	11.49	20.17½	0.18	0.003½	19.17½ 2	2.56¾ 8
24 " 1922	11.44½	19.85	0.13½	0.003½	18.83	2.56
25 " 1922	11.44½	19.60	0.14½	0.003½	18.47½ 2	2.55¾ 8
26 " 1922	—	—	—	—	—	—
Laagste d. w. 1)	11.43½	19.17½	0.10¾	0.002	18.17½ 2	2.55¼ 4
Hoogste " " 1)	11.50½	20.57½	0.23½	0.004½	19.55	2.57
18 Aug. 1922	11.50	20.47½	0.21¾	0.004	19.47½ 2	2.56½ 2
11 " 1922	11.48¾	20.77½	0.29¾	0.005	19.73	2.57¾ 8
Muntpariteit	12.10	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48

*) Notering te Amsterdam. **) Notering te Rotterdam.
1) Particuliere opgave.

Data	Stock- holm *)	Kopen- hagen *)	Chrs- tiantia *)	Zwitser- land *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
21 Aug. 1922	68.10	55.60	44.70	48.92½	40.10	98½ 8
22 " 1922	68.15	55.60	44.80	48.95	40.10	98½ 2
23 " 1922	68.25	55.40	44.65	48.97½	40.05	98½ 2
24 " 1922	68.25	55.45	44.35	48.95	39.95	98½ 2
25 " 1922	68.60	55.45	44.—	48.75	39.70	98½ 2
26 " 1922	—	—	—	—	39.85	96¾ 4-97
L'ste d. w. 1)	67.90	55.—	43.40	48.70	39.65	98½ 2
H'ste " " 1)	68.70	55.60	44.75	49.05	40.20	98½ 2
18 Aug. 1922	67.95	55.40	44.60	48.95	40.05 2	98½ 2
11 " 1922	67.60	55.60	44.50	49.05	39.95 3	98-98¾ 8
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Notering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.
2) Notering van 19 Augustus. 3) Idem van 12 Augustus.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 28 Augustus 1922.

De onderhandelingen betreffende een eventueel aan Duitschland toe te staan moratorium zijn nog steeds niet tot een einde gekomen. Herhaaldelijk worden door de Duitse Republiek nieuwe voorstellen gedaan, welke echter tot nu toe geen genade hebben kunnen vinden in de oogen van de Commissie van Herstel. Zoo is juist dezer dagen weer bekend geworden, dat het tot nu toe jongste voorstel betreffende een overeenkomst tusschen de mineigenaars en de hout-industrieelen enerzijds en de geallieerde gouvernementen aan den anderen kant, weer eens grondig onderzocht zal moeten worden, waarmede dan allicht ten minste enkele dagen gemoed zullen zijn. In gewone omstandigheden zou een dergelijk uitstel van enkele dagen of zelfs van een gelijk aantal weken geen gewicht van beteekenis in de schaal behoeven te leggen; thans echter, waar iedere dag nieuwe moeilijkheden brengt en nieuwe eischen worden gesteld aan de financiële draagkracht van de Duitse Regering, is deze er natuurlijk ten zeerste op gesteld eindelijk eens te weten, waaraan zij zich in de naaste toekomst zal hebben te houden. Dat men over het algemeen bij het Duitse volk en in het bijzonder aan de beurzen, geen overdreven verwachtingen omtrent een voor onze oosterburen gunstige of althans draaglijke regeling koestert, bewijst wederom het jongste verloop van de markt. Op de in het overzicht van de vorige week hier ter plaatse gereleveerde heftige reactie is niet alleen geen herstel gevolgd, doch heeft nog een diepere inzinking plaats gehad. Het is vermoedelijk alleen te danken aan de zeer straffe organisatie in het Duitse vakverenigingswezen, dat op deze daling, die overeenkomt met een sprongsgewijze verhoging van de kosten van levensonderhoud, geen uiting van spontaan verzet is gevolgd. Hoe ook een dergelijk verzet in wezen onnuttig en in uitwerking fataal geweest zoude zijn, hoogstwaarschijnlijk zou het zich toch hebben geopenbaard, indien niet reeds lang voorbereidende maatregelen door de vakverenigingen waren genomen. Deze maatregelen bestaan in hoofdzaak hieruit, dat de meeste arbeidstarieven in de laatste tijden slechts voor een uiterst korten tijd geldigheid hebben (meestal van één tot twee weken) en dat daarna een herziening volgt in verband met de dan geldende omstandigheden. Men zou een dergelijke regeling eenigszins kunnen vergelijken met de „sliding scale” in sommige takken van bedrijf. Niet te ontkennen valt dat het bestaan van deze voorwaarden er zeer veel toe heeft bijgedragen onrust en onlust te vermijden.

Op de effectenbeurs is het directe gevolg van de waardevermindering van de markt geweest een overeenkomstige stijging van bijna alle fondsen. Het meest in trek zijn de aandelen en obligaties geweest van de landen met een waardevol betalingsmiddel, zooals de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Mexico, enz. Daarnaast echter zijn ook de obligaties van het Hongaarsche Rijk sterk gevraagd gebleven, voornamelijk voor rekening van speculanten met kleine beurzen. Doch bovenal waren industriële binnenlandsche aandelen gezocht, zoodat het bekende indexcijfer van de Frankfurter Zeitung zich voor de afgelopen week op de record-hoogte stelt van 695 tegen slechts 464 voor de voorafgegangene berichtperiode. In de allenlaatste dagen is eenige reactie op te merken geweest, in nauwe aansluiting aan de iets reagerende prijzen van de buitenlandsche deviezen, doch over het algemeen blijft men ten aanzien van een blijvend achteruitgang van het hooger niveau dezer betalingsmiddelen sceptisch gestemd, zoodat ter beurze het aanbod van fondsen niet al te groot is geworden.

Te Londen heeft voornamelijk de markt voor Zuid-Afrikaansche mijnwaarden weder het centrum der belangstelling gevormd. Het is eigenaardig, dat ook hier een zekere slapte, een soort van apathie is ingetreden, waaruit alleen die fondsen te voorschijn kunnen komen, die een bijzonderen stimulans aan bepaalde factoren kunnen ontleenen. Het schijnt, alsof de City er de voorkeur aan geeft ook in beurs-technisch opzicht een afwachtende houding aan te nemen, nu de Regering ditzelfde in politiek opzicht doet. Na de jongste conferentie te Londen, waar feitelijk Frankrijk met den palm der overwinning is gaan strijken door de starre onverzettelijkheid van den heer Poincaré is Downing-street niet actief meer opgetreden. Het afstamdoen van de leiding voor dit oogenblik heeft de Londensche beurs klaarblijkelijk wel niet verontrust, doch heeft toch wel een temperenden invloed gehad op den omvang van den beurshandel.

Daarentegen is de markt te Parijs nog steeds optimistisch en levendig gestemd. In tijden als de tegenwoordige, waar alle economische omstandigheden worden gedirigeerd door de politieke factoren, spreekt het dan ook vanzelf,

dat het land, dat op een gegeven moment den doorslag in de internationale politiek geeft, ook de meest actieve beurs zal aantoonen. Het Fransche Gouvernement doet overigens alles, om deze stemming niet te verstoren met het oog op de Staatsleening, die het thans binnen afzienbaren tijd hoopt te kunnen doorvoeren.

Ook de markt te New York is zeer opgewekt gebleven, doch hier zijn het geen politieke, doch zuiver economische momenten, die den doorslag hebben gegeven. De vraag naar staal en naar koper is gedurende de laatste veertien dagen zeer groot geworden, hetgeen wijst op een verlevendiging van de automobiel- en de electrotechnische industrie. Toch zou men verkeerd doen, zich van deze inderdaad bestaande verbeteringen al te overdreven voorstellingen te maken, b.v. door hierbij te doen gelden de jongste loonsverhoging door de Staatstrust. Deze loonsverhoging is niet alleen het gevolg van groter bedrijvigheid, doch ook (en wellicht in veel grootere mate) van de voorschriften der immigratiewet, welke slechts een bepaald percentage buitenlandse arbeidskrachten in de Unie toelaten. Hierdoor is de concurrentie op de arbeidsmarkt sterk verminderd, zeer ten bate van de Amerikaansche arbeiders. Het valt aan den anderen kant echter niet te ontkennen, dat de werkelijke verbetering wel vrij groot is; indien dit niet het geval zoude zijn, zou het effect van de mijn- en spoorwegstakingen wel krachtiger in het koerspeil ter beurze tot uitdrukking zijn gekomen. Indien men bedenkt, dat de spoorwegstaking tot op dit moment getaxeerd wordt een bedrag van 500 miljoen dollars te hebben gekost (in verschillende vormen van loon-derving, verminderend transport, goederenbederf, enz.) en men ziet daarnaast de onveranderd vaste houding van Wallstreet, dan wordt het vertrouwen van beurskringen in de toekomst wel heel duidelijk voor onze oogen gevord.

Te onzent hebben wij weder een week medegemaakt, die alle sporen van lusteloosheid heeft gedragen. Alleen de markt voor binnenlandsche staatsfondsen en in het algemeen de beleggingsmarkt heeft zich hieraan eenigszins kunnen onttrekken, vermoedelijk in verband met het feit, dat velen zich weder van de aandelenmarkt hebben afgekeerd, nu het vleugje van herstel, dat eenige weken geleden te constateeren is geweest, inderdaad niet blijvend is gebleken. In de buitenlandsche staatspapieren ging ongeveer niets om.

	21 Aug.	25 Aug.	28 Aug.	Rijzing of daling.
5 % Ned. W. Sch. 1918	87 ¹ / ₁₆	87 ⁹ / ₁₆	87 ¹ / ₂	+ ⁷ / ₁₆
4 ¹ / ₂ % „ „ „ 1916	87 ³ / ₄	88 ¹ / ₄	87 ³ / ₈	— ³ / ₈
4 % „ „ „ 1916	78 ⁵ / ₁₆	78 ⁵ / ₁₆	78 ⁹ / ₁₆	+ ¹ / ₄
3 ¹ / ₂ % „ „ „	71 ¹ / ₄	72 ¹ / ₄	72 ¹ / ₄	+ 1
3 % „ „ „	61 ⁸ / ₄	62 ⁹ / ₁₆	62 ⁷ / ₈	+ ¹ / ₈
2 ¹ / ₂ % Cert. N. W. S.	53 ³ / ₈	53 ⁵ / ₁₆	54	+ ³ / ₈
5 % Oost-Indië 1915	91 ³ / ₈	91 ³ / ₈	91 ³ / ₈	—
6 % „ „ 1919	95 ⁹ / ₁₆	95 ⁷ / ₁₆	95 ¹ / ₄	— ⁵ / ₁₆
4 % Oostenr Kronenrente 2	—	—	—	—
5 % Rusland 1906	5	—	—	—
4 % Rusl. bij Hope & Co. 4 ¹ / ₁₆	—	—	—	—
4 ¹ / ₂ % China Goud 1898 .. 77	—	—	—	—
4 % Japan 1899	65 ¹ / ₄	—	—	—
4 % Argentinië Ruitenl.. 69 ¹ / ₂	—	—	—	—
5 % Brazilië 1895	54	—	—	—
7 % Staatsspoor	102 ³ / ₄	102 ¹ / ₂	102 ¹ / ₈	— ⁵ / ₈
7 % Amsterdam	102 ⁵ / ₁₆	—	—	—

De aandelenmarkt was nog het meest hoopvol gestemd voor petroleumwaarden. Deze ontvingen, wat het hoofdfonds betreft, hun stimulans vanuit New York en Parijs. De overige, en voornamelijk de Roemeensch soorten, gingen tot op zekere hoogte in het kielzog van aandelen Koninklijke Petroleum, doch voor een deel was de innerlijke toestand dezer ondernemingen oorzaak van de vrij vaste houding.

Van de overige aandelen-aftelingen is echter niet veel opgewekts mede te deelen. Suikerwaarden reageerden zelfs zeer sterk, in verband met de meldingen van lagere prijzen voor het product, zoowel van Cuba als uit Indië. Hierbij dient echter te worden gereleveerd, dat tot nu toe geen afdoeningen tot deze lagere prijzen zijn gemeld. De beurs, hoofdzakelijk de kleinere speculatie, maakt echter van iedere gelegenheid gebruik tot afgifte, resp. opname van materiaal, om althans op deze wijze eenigszins tegemoet te komen aan het gebrek aan affaire. Hierdoor wordt wel eens handel „geschapen”, waar deze in werkelijkheid niet bestaat. De laagste prijzen, die deze week voor suikerwaarden werden geregistreerd, hebben echter sindsdien eenige verbetering te aanschouwen gegeven.

	21 Aug.	25 Aug.	28 Aug.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	120 ¹ / ₂	117 ¹ / ₂	117	— ³ / ₂

	21 Aug.	25 Aug.	28 Aug.	Rijzing of daling.
Koloniale Bank	118 ¹ / ₈	114 ¹ / ₄	116 ¹ / ₂	- 1 ⁵ / ₈
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	123 ³ / ₄	121 ¹ / ₄	123	- 3 ¹ / ₄
Rotterd. Bankvereniging..	88 ¹ / ₄	88 ¹ / ₄	87 ³ / ₄	- 1 ¹ / ₂
Amst. Superfosfaatfabriek ..	38 ¹ / ₂	35	35 ¹ / ₂	- 3
Van Berkel's Patent	33 ¹ / ₂	30 ¹ / ₄	30 ¹ / ₄	- 3 ¹ / ₄
Insulinde Oliefabriek	2 ¹ / ₄	2	1 ⁷ / ₈	- 3 ¹ / ₈
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand	43 ³ / ₄	35 ³ / ₄	41 ³ / ₈	- 2 ³ / ₈
Hollandia Melkproducten ..	137 ¹ / ₂	—	—	—
Philips' Gloeilampenfabriek	242 ¹ / ₂	—	—	—
R. S. Stokvis & Zonen	578	—	—	—
Vereenigde Blikfabrieken ..	77	79 ³ / ₄	80	+ 3
Compania Mercantil Argent.	32	28 ⁵ / ₈	28 ¹ / ₄	- 3 ³ / ₄
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	148 ¹ / ₂	143	145 ¹ / ₂	- 3
Handelsver. Amsterdam ...	344 ¹ / ₂	329 ³ / ₄	336	- 8 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	18	—	—	—
Linde Teves & Stokvis	68 ³ / ₄	67	67 ¹ / ₄	- 1 ¹ / ₂
Van Nierop & Co's Handel-Mij.	1 ¹ / ₄	1 ¹ / ₄	1 ¹ / ₄	—
Tels & Co's Handel-Mij.	7 ¹ / ₂	8 ³ / ₄	9	+ 1 ¹ / ₂
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	117 ¹ / ₂	117 ¹ / ₂	120	+ 2 ¹ / ₂
Kon. Petroleum-Mij.	417 ¹ / ₂	412 ⁵ / ₈	419 ¹ / ₂	+ 2
Orion Petroleum-Mij.	—	—	—	—
Afgest. Aand.	36	36	36 ³ / ₄	+ 3 ¹ / ₄
Steauna Romana Petroleum	—	—	—	—
Mij. .. Afgest. Aand.	36 ¹ / ₄	38	37 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij. ..	69 ¹ / ₄	68	69	- 1 ¹ / ₄
Nederl.-Rubber-Mij.	43	37	41	- 2
Oost-Java-Rubber-Mij.	118	114 ¹ / ₂	115 ¹ / ₄	- 2 ³ / ₄
Deli-Batavia	256	259	249	- 7
Deli-Maatschappij	191 ³ / ₈	185	187	- 4 ³ / ₈
Senembah-Maatschappij	285 ¹ / ₄	272 ¹ / ₂	274	- 11 ¹ / ₄

Ook tabakswaarden bleven hoogst ongeanimeerd. De in sommige gevallen betrekkelijk groote reacties geven hier echter geen zuiver beeld van de verhoudingen, omdat het werkelijke aanbod zeer gering was en alleen een ongunstig effect op de betrokken koersen kon uitoefenen, omdat hier-tegenover geen voldoende vraag kon worden gesteld. Toch was de grondstemming niet opgewekt te noemen.

Op de industriële afdeling ontstond een nieuwe inzinking in Jungenswaarden, later door een herstel van geringe betekenis gevolgd. De catastrophale verhoudingen in Duitschland zijn aan deze koersverliezen niet vreemd, hoewel het de vraag is, of het publiek in deze niet al te sterk de schaduwzijde van het bedrijf maar voren brengt. Zonder eenigen twijfel zou een officieele toelichting van de directie in deze nerveuze tijden door beurs en publiek worden geapprecieerd.

Rubbers waren ietwat in reactie, na de jongste koersverbeteringen. Nieuwe berichten circuleerden niet.

De *scheepvaartafdeeling* was buitengewoon ongeanimeerd; het absoluut gebrek aan belangstelling in deze markt mag wel als bewijs gelden, dat de economische verhoudingen in ons land nog slecht zijn te noemen. Tot de daling in Transatlantische scheepvaartwaarden heeft de boven gereleverde Amerikaanse immigratiewet in de laatste tijden veel bijgedragen; het vervoer van landverhuizers is gevoelig geringer geworden.

	21 Aug.	25 Aug.	28 Aug.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	112	107	110	- 2
" " „gem.eig.	99	92 ¹ / ₂	93 ¹ / ₂	- 5 ¹ / ₂
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij. .	35	—	—	—
Hollandsche Stoomboot-Mij.	18 ¹ / ₂	—	—	—
Java-China-Japan-Lijn	74 ¹ / ₂	65 ¹ / ₂	65 ¹ / ₄	- 9 ¹ / ₄
Kou. Hollandsche Lloyd ...	10 ³ / ₈	10	10 ¹ / ₄	- 1 ¹ / ₈
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	55	48 ¹ / ₄	50	- 5
Koninkl.-Paketsvaart Mij. .	83 ¹ / ₂	81 ¹ / ₄	80	- 3 ¹ / ₂
Maatschappij Zeevaart	52	51	52	—
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	89	85	85 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₂
Nievelt Goudriaan	106	100	101	- 5
Rotterdamsche Lloyd	113 ³ / ₄	109 ¹ / ₈	110 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₄
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	60	—	—	—
" " „Nederland” ..	116 ¹ / ₂	115	116	- 1 ¹ / ₂
" " „Noordzee” ..	22	24	24	+ 2
" " „Oostzee” ..	55	—	—	—

De *Amerikaansche markt* bleef vast, in overeenstemming met Wallstreet. De handel was echter uitermate gering, zoodat vaak in voorname fondsen geen noteering tot stand kon komen.

	21 Aug.	25 Aug.	28 Aug.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry ..	180 ¹ / ₈	—	—	—
Anaconda Copper	110	111	111 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₂
Un. States Steel Corp.	105 ¹ / ₂	105 ¹ / ₂	106 ¹ / ₄	+ 3 ¹ / ₄
Atchison Topeka	109	—	—	—
Southern Pacific	98 ⁷ / ₁₆	99 ¹ / ₄	98 ¹⁵ / ₁₆	- 1 ¹ / ₂
Union Pacific	152 ³ / ₄	—	—	—

	21 Aug.	25 Aug.	28 Aug.	Rijzing of daling.
Int. Merc. Marine orig. Com.	15 ³ / ₈	14	14 ¹¹ / ₁₆	- 1 ¹ / ₁₆
" " " " prefs.	65 ¹ / ₂	—	—	—

De *geldmarkt* bleef bij voortdurende ruim; prolongatie doorgaans 2¹/₂ pCt.

In het vorig overzicht komt onder de bespreking van de Amerikaansche beurs (afdeeling beleggingswaarden) de volgende zinsnede voor: „waartoe wellicht ook het ontbreken van de officieele noteering het zijne bijdraagt”. Hier is sprake van de 7 pCt. Obligaties De Lever's Zeepfabrieken en de lezer zal dus hebben begrepen, dat de zin als volgt moet luiden: „waartoe wellicht ook het ontbreken, tot voor zeer korten tijd, van de officieele noteering, enz.” De obligaties toch zijn eenigen tijd geleden tot de officieele noteering toegelaten. Ons excuus voor deze ommissie.

GOEDERENHANDEL. GRANEN.

De flauwe stemming voor tarwe der laatste weken bleef ook in de afgelopen week overheerschen, op het eind evenwel doet zich een kleine verbetering gelden.

De prijs is nu ontegenzeggelijk tot een laag punt gevallen en daardoor is het begrijpelijk, dat verschillende handelaren zoowel als fabrikanten niet bang zijn met koopen door te gaan, te meer, daar men toch moet verwachten, dat op den duur een betere vraag zich in Europa moet doen gevoelen, daar het totaal der Europeesche oogsten niet onbelangrijk bij dat van verleden jaar zal ten achter blijven. In Engeland werden bijna dagelijks tamelijk belangrijke zaken gedaan, maar bovendien blijft Italië belangstellen, terwijl deze week ook Frankrijk weder als koper optrad. Dit heeft ongetwijfeld met de verminderde oogstopbrengst te maken, hoewel deze week zeer veel gunstiger berichten gemeld worden, ook en dat is een verrassing, wat de kwaliteit aangaat. Bovendien zal men in Frankrijk vanaf 1 September weer regeeringsbrood moeten gaan eten, waardoor de consumptie van tarwe aanmerkelijk verminderd wordt en er dus minder tarwe geïmporteerd zal behoeven te worden. Men zal dan wel met een grooteren invoer van zemelen of ander veevoer moeten rekening houden.

Griekenland zou genegen zijn een contract met Argentinië af te sluiten voor het leveren van ca. 30.000 tons per maand, waarvan een derde contant zou worden betaald en het restant in een en tweejarige notes. Met wien dat contract zou worden afgesloten is niet duidelijk, de Argentijnsche regeering komt hier feitelijk niet in aanmerking, daar die dan weer zelf tarwe op de markt zou moeten koopen, wat den prijs voor Griekenland dan wel erg hoog zou maken.

De groote wereldverscheppingen hadden ten slotte weinig invloed, de stemming in Europa verbeterde nog na het bekend worden van de afgeladen hoeveelheid. Ook deze week kwamen weer bijna 80 pCt. van de verscheppingen van Noord-Amerika en de kansen dat dit vóór het eind van het jaar verandert zijn niet groot. Het spreekt dus van zelf, dat de grootste aandacht nog steeds aan Noord-Amerika besteed wordt. De oogstberichten van dat land waren gunstig en van Canada zoo mogelijk nog beter. Voortdurend blijft men de cijfers van de raming van de Canadeesche oogst verhoogen en daar men de zomertarwe in de Unie onder zeer gunstige omstandigheden oogst, wordt ook daarvan de raming verhoogd.

In Argentinië is het weer verbeterd, de te groote neerslag heeft daar veel klachten doen ontstaan. Over Indië slechts goede berichten, o.a. dat de export weer vrijgelaten zou worden. Waarschijnlijk zal dit nog niet tot zaken aanleiding geven, daar de prijzen in Indië nog te hoog zijn.

Voor *maïs* was de stemming zeer verdeeld. Spoedig leverbare La Platamais bleef in bijna alle markten goed gevraagd en een enkele verwachte lading werd tot zeer hoogen prijs naar Ierland verkocht. Ook werden eenige ladingen Donaumais gehandeld, doch het aanbod van dit artikel is nog zeer onregelmatig. Voor La Platamais op aflading blijft de belangstelling gering, daar men vreest, vooral nu het weer in Argentinië beter geworden is, dat spoedig veel ruimere verscheppingen zullen plaats vinden, waardoor het onmogelijk zal zijn La Platamais tot 20 à 25 pCt. boven Noord-Amerikaansche maïs te verkoopen. Dit laatste artikel blijft dan ook voorloopig nog de hoofdschotel in verschillende Europeesche markten. Door de spoorwegstaking zakten de Amerikaansche prijzen niet in daar de aanvoeren aan de meeste kustplaatsen zeer onvoldoende bleven. Nederland had nog te veel maïs, zoodat geen nieuwe zaken tot stand kwamen, maar Hamburg was niettegenstaande de valuta vast, vooral door vraag van Denemarken.

De prijzen van *gerst*, die de laatste weken aanmerkelijk

Noteringen.							Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.			
Data	Chicago			Buenos Ayres			Soorten	28 Aug. 1922	21 Aug. 1922	29 Aug. 1921
	Tarwe Sept.	Mais Sept.	Haver Sept.	Tarwe Sept.	Mais Sept.	Lijnzaad Sept.				
26 Aug. '22	1017 ¹ / ₈	60 ¹ / ₂	31 ³ / ₄	11,55	7,80 ¹	17,90	Tarwe*	12,—	12,25	17,75
19 " '22	99 ¹ / ₄	59 ¹ / ₈	30 ¹ / ₂	11,60	7,70 ¹	19,05	Rogge (No. 2 Western) ¹ / ₂	9,80	10,—	17,50
26 Aug. '21	123 ¹ / ₄	54 ⁵ / ₈	34 ⁵ / ₈	17,50 ¹ / ₂	9,25 ¹	22,75 ¹	Mais (La Plata)	212,—	208,—	218,—
26 Aug. '20	255	143	66 ⁷ / ₈	19,65 ² / ₂	9,45	25,70	Gerst (48 lb. malting) .. ² / ₂	195,—	185,—	293,—
26 Aug. '19	224	179 ¹ / ₈	71 ⁷ / ₈	16,20	9,58	37,10	Haver (38 lb. white cl.) .. ¹ / ₂	9,50	9,30	14,—
20 Juli '14	82	56 ⁸ / ₈	36 ¹ / ₂	9,40	5,38	13,70	Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ¹ / ₂	13,—	13,25	18,85
							Lijnzaad (La Plata).... ² / ₂	380,—	405,—	468,—

¹) per October. ²) per Februari

¹) p. 100 K.G. ²) p. 2000 K.G. ³) per 1960 K.G.
*) Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	20/28 Augustus 1922	Sedert 1 Jan. 1922	Overeenk. tijdvak 1921	20/28 Augustus 1922	Sedert 1 Jan. 1922	Overeenk. tijdvak 1921	1922	1921
Tarwe.....	15.582	702.264	928.771	—	26.976	12.845	729.240	941.616
Rogge.....	1.769	138.759	99.221	—	—	325	138.759	99.546
Boekweit.....	—	9.555	3.603	—	—	500	9.555	4.103
Mais.....	34.140	690.465	612.596	—	69.765	57.817	760.230	670.413
Gerst.....	3.728	101.327	161.500	—	3.597	6.974	104.924	168.474
Haver.....	1.252	83.667	56.933	—	50	3.026	83.717	59.959
Lijnzaad.....	4.177	109.339	90.339	—	59.992	72.406	169.331	162.745
Lijnkoek.....	3.291	51.343	76.989	—	1.547	19.120	52.890	96.109
Tarwemeel.....	1.387	34.803	40.263	—	4.954	1.070	39.757	41.333
Andere meelsoorten.....	196	6.748	26.532	—	2.615	1.263	9.363	27.795

teruggelopen waren, zijn wederom wat vaster geworden, ook al tengevolge van de staking in de Staten. De Donau biedt nog slechts onregelmatig aan en de kwaliteit laat wel wat te wenschen over.

Voor haver was goede vraag en waar het aanbod voor spoedige verscheping geringer was, konden de prijzen zich goed handhaven. Voor latere afladingen wordt evenwel mog tot zeer lage prijzen aangeboden.

Lijnzaad. De vraag was de geheele week onvoldoende en dientengevolge konden de prijzen zich in Argentinië niet handhaven. Weliswaar verminderde de zichtbare voorraad in de aflaadhavens van Argentinië met 15.000 tons, hetgeen op een vermindering der oogstbeweging zou wijzen, maar het cijfer der verschepingen was aanmerkelijk grooter dan verleden week, zoodat de indruk van het genoemde feit niet groot was. Noord-Amerika neemt een afwachtende houding aan, zoowel voor zaad als voor olie.

Nederland. De vraag voor tarwe was al heel gering en loco en stoomende partijen konden slechts tot lagere noteringen koopers vinden. In mais ging weinig om; na de zeer lage prijzen van verleden week Maandag, herstelden de prijzen zich wel, daar de zwakste houders er uit waren, doch de koopers toonden geen belangstelling, totdat op dezen Maandag de vraag plotseling weer opleefde en tamelijk groote zaken tot stand kwamen. Na een aanvankelijke daling toonden ook de prijzen van gerst een flink herstel, vooral voor spoedige aflading, waarvan het aanbod klein werd. Haver prijshoudend en met iets meer vraag.

Lijnzaad flauw in navolging van het buitenland en ook tengevolge van steeds dalende koekenprijzen.

SUIKER.

In Duitschland en Tsjechoslowakije was on- danks de vele regenbuien het weer gedurende de afgeloopen week over het algemeen niet ongunstig voor de ontwikkeling der bieten. Indien de maand September wat meer zonneschijn en warmte brengt, zal de bietoogst in deze beide landen naar verwachting zeer meevallen.

De zichtbare voorraden zijn volgens F.O. Licht:

	1922	1921	1920
	tons	tons	tons
Duitschland 1 Juli	215.158	281.047	182.380
Tsjechoslowakije 1 Juli ..	82.194	206.805	130.949
Frankrijk 1 Juli	60.766	70.268	83.035
Holland 1 Aug.	52.743	26.025	27.673
België 1 Aug.	24.995	29.780	33.732
Engeland 1 Aug.	365.806	357.813	457.886
Totaal in Europa	801.662	972.338	915.655
V.-St. v. N.-Amerika 3 Aug.	233.000	104.558	99.598
Cuba, alle havens, 19 Aug.	513.217	1.308.585	334.893
Totaal	1.548.242	2.385.481	1.350.146

De flauwe stemming op de vershillende suikermarkten is in hoofdzaak te wijten aan de daling op de Ameri-

kaansche markt, waar de notering voor Spot Centrifugals van d.c. 5,15 tot d.c. 4,80 terughiep en van termijn-suiker met eene kleine fluctuatie van d.c. 3,54 tot d.c. 3,24 voor October, van d.c. 3,65 tot d.c.3,36 voor December, van d.c. 3,37 tot d.c.3,16 voor Maart en van d.c. 3,48 tot d.c. 3,28 voor Mei. Er kwamen edter geen belangrijke afdoeningen in Cubasuiker tot stand.

De laatste Cuba statistiek luidt:

	1922	1921	1920
	tons	tons	tons
Weekontv. tot 19 Aug. ..	43.604	29.978	12.272
Tot.ontv. sed. 1 Jan.-19 Aug.	3.634.718	3.096.816	3.082.048
Werkende fabrieken	5	4	5
Weekexport tot 19 Aug. ..	70.532	61.657	40.494
Tot.exp. sed. 1 Jan.-19 Aug.	3.140.649	1.787.611	3.106.313
Totale voorraad op 19 Aug.	513.217	1.308.585	334.893

Ook op Java was de markt belangrijk flauwer, en werden van daaruit evenmin noemenswaardige transacties gerapporteerd, de producenten verkochten uit hun ouden oogst ongeveer 13 miljoen picols superieur; 5½ miljoen picols No. 16 en hooger en ruim 5½ miljoen picols Muscovados. Waar de functie van den ditjarigen Java-oogst 25½ mill. picols bedraagt, blijven er nog ongeveer 1½ miljoen picols restanten uit de eerste hand te koop. De totale verkoopen uit den nieuwen oogst beloopt thans ongeveer 1³/₁₀ miljoen picols.

Hier te lande speelde behalve de daling in Amerika de catastrophe in den Markenkoers eene groote rol. Aug., aanvankelijk gevraagd tot f 23½ kon aan het einde der week geen hooger bod dan f 20,— halen, terwijl voor November/Dec. de noteringen van f 22¾ tot f 20,—/20,37½ teruggliepen, waartoe het een en ander werd afgedaan. De omzet beliep deze week ongeveer 2500 tons.

NOTEERINGEN.

Data	Amster- dam per Aug.	Londen			New York 96 p Cl. Centri- fugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per Sept./Oct.	Amer. Gra- nulated c.i.f. September	
22 Aug. '22	f 217 ¹ / ₈	Sh. 59/3	Sh. 19/6	Sh. 24/—	\$ cts. 4,83
16 " '22	„ 247 ¹ / ₈	59/9	20/6	24/4½	5 25
23 Aug. '21	„ 36 ¹ / ₂	62/—	20/—	28/6	4,86
23 Aug. '20	„ —	116/—	77/—	—	12,04
4 Juli '14	„ 11 ¹³ / ₃₂	18/—	—	—	3,26

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 23 Augustus 1922.

Gedurende de afgelopen week zijn de Amerikaansche katoenmarkten overstroomd met alarmerende berichten omtrent den nieuwen oogst en prijzen zijn dagelijks gestegen, totdat October Liverpool weer 12,97 moteerde, welke

prijs eveneens op 4 Juli jl. ten gevolge van de toen heersende slechte berichten bereikt was. Grootte hitte in Texas en de daaruit gevolgde verslechtering van den oogst zijn de voornaamste redenen voor deze stijging, waaraan de laatste dagen een einde is gekomen door den ongunstigen toestand der Amerikaansche Spoorwegen en de verdere daling der Amerikaansche wisselkoersen. The National Ginners Association vermeldt een schatting van slechts 57 pCt., hetgeen zou wijzen op een vermoedelijken oogst van slechts tien miljoen balen, terwijl het volgend Bureaubericht op 1 September gepubliceerd zal worden. De oogstberichten uit Alexandrië zijn uitstekend en de oogst schijnt twee weken vroeger te zijn dan gewoonlijk.

Amerikaansche garens zijn bepaald duurder, doch zaken hebben zich hoofdzakelijk tot stocklots beperkt, in den regel tot slechte prijzen, welke partijen dikwijls verkocht moesten worden om geld te maken. Door den verkoop van deze voorraden is de markt wel wat vaster, doch er gaat niet heel veel om, daar koopers in den regel geen hoogere prijzen wenschen te betalen. De binnenlandsche vraag is wat beter, daar er in manufacturen ook wat meer gedaan is, hoewel men een katoenprijs van 13 d. in het begin van het seizoen wel wat hoog vindt. Biedingen van Indië en China zijn in den regel te laag, hoewel voor deze markten nog enkele voorraden in 40er Mule en 42½ zijn verkocht. Door den vluggen val van den Duitschen wisselkoers zijn zaken met het Continent tot een minimum gereduceerd. Egyptische garens worden dringend aangeboden en zijn nog tegen den ouden prijs te koop.

Niettegenstaande den hooger prijs van ruwe katoen, zijn er nog al wat aanvragen voor stapels binnengekomen, speciaal naar Dhooties, Mulls en Shirtings voor de Calcuttamarkt en andere Indische afzetgebieden. De overzeesche koopers zijn echter luiverig om een prijsverhoging te volgen en hoewel in enkele soorten stapels flinke orders zijn geboekt, is de vraag wel wat geluwd. Koopers blijven dan ook zeer voorzichtig en hiendoor wordt het voor fabrikanten moeilijk om anders af te sluiten, daar het bij de hoogere prijzen, die men voor garens moet betalen, heel moeilijk blijft, evenredige verhoogingen voor manufacturen te bedingen.

16 Aug. 23 Aug. Oost. koersen. 15 Aug. 22 Aug.
 Liverpoolnoteeringen. T.T. op Indië 1/3⁵/₈ 1/3⁵/₈
 F.G.F. Sakellaris 17,25 18,00 T.T. op Hongkong 2/6¹/₂ 2/6³/₄
 G.F. No. 1 Oomra 8,20 9,45 T.T. op Shanghai. 3/4³/₄ 3/5¹/₄
 Noteering voor Loco-Katoen.
 (Middling Uplands).

	26 Aug. '22	19 Aug. '22	12 Aug. '22	26 Aug. '21	26 Aug. '20
New York voor Middling ..	22,25 c	22,70 c	21,05 c	15,30 c	33,50 c
New Orleans voor Middling	21,75 c	21,88 c	21,13 c	14,50 c	30,75 c
Liverpool voor Fy Middling	13,70 d	13,35 d	12,60 d	10,01 d	23,22 d

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens. (In duizendtallen balen)

	1 Aug. '22 tot 26 Aug. '22	Ooereenkomstige perioden	
		1920-21	1919-20
Ontvangsten Gulf-Havens..	94	243	100
Atlant. Havens	30	95	24
Uitvoer naar Gr. Brittannië	25	58	53
" " 't Vasteland.	109	236	76
" " Japan etc...			
Voorraden in duizendtallen	25 Aug. '22	26 Aug. '21	27 Aug. '20

Amerik. havens.....	382	1308	701
Binnenland.....	342	1021	750
New York	73	152	30
New Orleans	48	435	210
Liverpool	732	1014	957

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijddendijk).
 Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
26 Aug. 1922	1.867.000	15.250	2.587.000	19.900	7 ¹ / ₄
19 " 1922	1.813.000	15.400	2.609.000	19.500	7 ⁹ / ₃₂
12 " 1922	1.825.000	15.400	2.575.000	19.200	7 ⁵ / ₁₆
26 Aug. 1921	1.448.000	12.325	3.059.000	15.100	7 ²⁸ / ₃₂

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgeloope week	Sedert 1 Juli	Afgeloope week	Sedert 1 Juli
26 Aug. 1922....	72.000	533.000	167.000	1.032.000
26 Aug. 1921....	98.000	773.000	176.000	1.404.000

RUBBER.

Over het algemeen is de stemming zeer kalm. Zaken van beteekenis kwamen afgelopen week niet tot stand en noteeringen zijn dan ook min of meer nominaal. In de prijzen kwam weinig verandering.

De slotnoteeringen op de termijnmarkt zijn:

	einde voorafgaande week:			
Prima Crêpe Augustus	38	"	37
" " September	38	"	37
" " Oct./Dec.	38 ¹ / ₂	"	37 ¹ / ₂
Smoked Sheets Augustus	39	"	38
" " September	39	"	38 ¹ / ₂
" " Oct./Dec.	40	"	39

28 Augustus 1922.

COPRA.

Deze week was de markt voortdurend flauw gestemd; de daling bedroeg ten slotte niet minder dan ca. f 2,50; de oorzaak is uitsluitend te zoeken in de algemeene malaise, en in den onzekeren toestand in de groote verbruikslanden.

Voor doorgezette baisse gaf voornamelijk Londen het sein. De markt sluit met enig herstel, de groote verlaging wekt meer attentie.

Wij noteeren heden:

Java f.m.s. Augustus/October aflading	f 26,62 ¹ / ₂
Ned. Ind. f.m.s. " "	26,37 ¹ / ₂

28 Augustus 1922.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
28 Aug. 1922..	nom.	62.-/-	158.7/6	23.15/-	30.12/6
21 " 1922..	nom.	63.17/6	161.5/-	24.15/-	31.10/-
14 " 1922..	nom.	64.2/6	158.15/-	24.10/-	31.2/6
31 Juli 1922..	nom.	64.7/6	162.10/-	25.12/6	31.5/-
29 Aug. 1921	nom.	67.17/6	153.7/6	23.7/6	24.15/-
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

SCHIEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	All. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
21-26 Aug. 1922	—	—	11 ¹ / ₂ ¹	2/9	20/10 ¹ / ₂	20/10 ¹ / ₂
14-19 " 1922	—	—	11 ¹ / ₂ ¹	2/9	23/-	23/-
22-27 Aug. 1921	—	—	5/6	5/9	—	38/9
23-28 Aug. 1920	—	—	14/-	14/-	85/-	85/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 ¹ / ₄	1/11 ¹ / ₄	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rioler	Rotterdam	Gothenburg
21-26 Aug. '22	6/9	11/6	13/2	15/6	5/9	7/6
14-19 " '22	7/-	11/10 ¹ / ₂	13/3	15/3	5/9	7/6
22-27 Aug. '21	—	15/-	14/-	14/-	6/7	14/6
23-28 Aug. '20	20/-	25/-	27/6	—	—	Kr. 30
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
21-26 Augustus 1922..	19/10	26/-	30/-	32/7 ¹ / ₂
14-19 " 1922..	19/10	26/-	30/-	32/7 ¹ / ₂
22-27 Augustus 1921..	30/-	—	—	—
23-28 Augustus 1920..	60/-	115/-	—	100/-
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

¹) Amer. cents p. 100 lbs.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

Wilton's Machinefabriek en Scheepswerf

ROTTERDAM

Scheepsbouw en Machinefabriek

Speciale inrichting voor reparatiën van elken omvang

Vier droogdokken met lichtvermogen tot 46000 ton

Dwarshelling

Drijvende kranen met lichtvermogen tot 120 ton

Telefoon: 7303 en 7304

Telegramadres: „WILTON” Rotterdam

Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek

DELFT

ARTIKELEN:

Gist

Brandspiritus

Zuivere spiritus

Foezelolie

Amyl-alcohol

Aether Sulfuricus

Narcose æther

Kurken en

Gedroogde Spoeling

OCTROOI- EN MERKENBLAD

UITGAVE VAN DE
VEREENIGDE OCTROOIBUREAUX,
1E v. D. BOSCHSTRAAT No. 1, 's-GRAVENHAGE

Bevat o.a. eene volledige opgave van alle openbaar gemaakte octrooiaanvragen en verleende octrooien en van alle gedeponeerde Fabrieks- en Handelsmerken. Abonnementsprijs voor Nederland f 5,—; voor Indië f 6,— p. jaar.

Vraagt nog heden een gratis Proefnummer

Motorlocomotieven

Transportwagens
voor alle doeleindenAANLEG VAN
FABRIEKSSPOOR

- SPOORWEGMATERIEEL -

DE ALGEMEENE SPAARVERZEKERING

Opgericht 1907

's-Gravenhage
Anna van Saxonplein 3

KONINKLIJKE STEARINE KAARSENFABRIEK GOUDA

GOUDA

GOUDA KAARSEN — NACHT- THEE- EN SCHEMERLICHT
STEARINE — KAARSENPIJT — OLEÏNE
CHEMISCH ZUIVERE EN ALLE ANDERE SOORTEN GLYCERINE